STRIPSCHRIFT

ART SPIEGELMAN
CKOE

NUMMER 428 * €7,00

FABIEN VEHLMANN

catawiki

catawiki.nl
catawiki.be

Nu 2 avonden
Wekelijkse stripveiling!

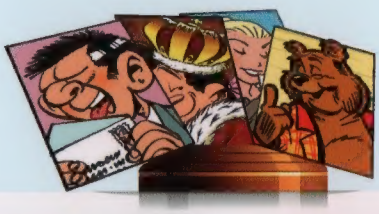

- Bieden vanaf **vrijdag**.
- Kavels lopen op twee avonden af: **maandag en woensdag** vanaf 20:00 uur.
- Aanbod van **professionele en particuliere** aanbieders.

Opbrengst **€ 1.950**

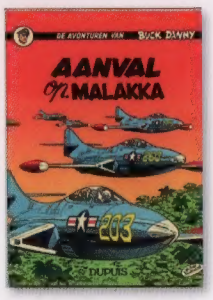

Opbrengst **€ 500**

Opbrengst **€ 750**

Opbrengst **€ 220**

Opbrengst **€ 420**

catawiki.nl/stripveiling

Zelf verkopen op de veiling?
Kijk voor uitleg op catawiki.nl/stripveiling/verkopen

Bekijk ook onze
Stripdagaanbieding

- Strips, zeefdrukken, beelden, etc.
- Kortingen van 50% of meer.
- Elke dag een unieke aanbieding!

catawiki.nl/dagaanbieding

's Werelds grootste catalogus & marktplaats voor verzamelaars

Bommel glossy

"Gelukkig kan een Bommel bergen verzetten als hij tegen de bierkaai vecht en stelt hij nooit tot heden uit wat hij vandaag kan doen, zodat ik nu met trots kan zeggen: hier is hij, de *Bommel*!"

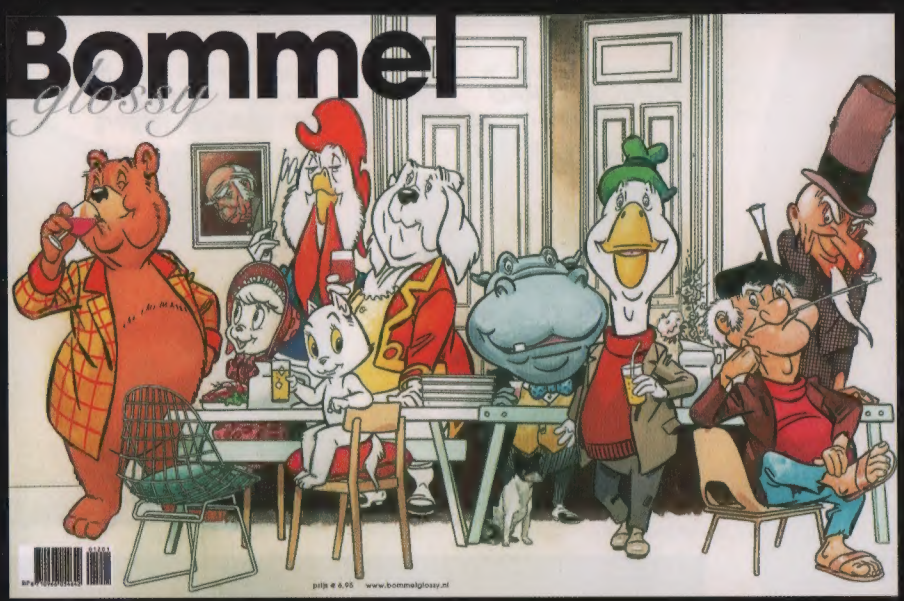

GEBONDEN

LINNEN GEBONDEN OPLAGE 1000 EX.

FLUWEEL GEBONDEN OPLAGE 100 EX.

DIVERSE TOONAANGEVENDE TEKENAARS EN SCHRIJVERS GEVEN OP ORIGINELE WIJZE INHOUD AAN DE BOMMELGLOSSY, ZOALS JAN KRUIS, DICK MATENA, THÉ TJONG-KHING, MIDAS DEKKERS, WIL RAYMAKERS, GERBEN VALKEMA, PATTY KLEIN, JAN VAN HAASTEREN, JAN STEEMAN, JEAN-MARC VAN TOL, ANDREA KRUIS, AREND VAN DAM, WIM HAZEU EN PETER VAN STRAATEN.

DE BOMMELGLOSSY VERSCHIJNT IN VIER VERSCHILLENDE UITVOERINGEN:

TIJDSCHRIFTENUITGAVE: UNIEK AAN DEZE UITVOERING IS O.A. DAT ER IN DE BOVENHOEK DE ZEER ZELDZAME BLADERSTRIP *TOM POES EN DE VICTORIA MELK-CHOCOLADE* UIT 1946 (DEEL 1) IS AFGEBEELD. PRIJS: € 6,95

HARDCOVERUITGAVEN: UNIEK AAN DEZE DRIE VERSCHILLENDE UITVOERINGEN IS O.A. DAT ER IN DE BOVENHOEK DE ZEER ZELDZAME BLADERSTRIP *TOM POES EN DE VICTORIA MELK-CHOCOLADE* UIT 1946 (DEEL 3 – HET LAATSTE EN VOLGENS KENNERS OOK HET ZELDZAAMSTE DEEL) IS AFGEBEELD.

"Ik wist niet dat ik hem in mij had, maar nu hij er is wens ik deze Bommel veel geluk en lezers toe."

Ja, graag bestel ik de BOMMELglossy als:

- ☐ tijdschriftenuitgave voor € 6,95*
- ☐ hardcover linnen, genummerde uitgave, voor € 49,90*
- ☐ hardcover voor € 19,95*
- ☐ hardcover fluweel, genummerd en gesigneerd, voor € 149,90*

ACHTERNAAM

VOORNAAM

STRAAT + HUISNUMMER

POSTCODE + PLAATS

DEZE ANTWOORDKAART KUNT U TERUGSTUREN NAAR: BOMMELGLOSSY, ANTWOORDNUMMER 701, 9950 VJ LEENS. EEN POSTZEGEL IS NIET NODIG. **OOK KUNT U DE BOMMELGLOSSY BESTELLEN VIA WWW.BOMMELGLOSSY.NL**

*exclusief verzendkosten en zolang de voorraad strekt

→ REDACTIO

MARQ DENKT

SCHAT! SCHAT! Ik krijg een vaste strip in STRIPSCHRIFT!
HOERA!
Ja, leuk. Zeker weer PRO DEO?
Nou... eh...
Ze hebben wel 'n FLINK BEDRAG genoemd...
O?
Maar dat is wat IK moet betalen om in het blad te mogen.

Waait er een nieuwe wind door de redactieburelen, dan zijn columnisten en tekenaars meestal de klos.
Een nieuwe hoofdredactie wil zich graag laten gelden en wat is er dan makkelijker om aan de strips, cartoons en columns te gaan morrelen? Vervanging geeft direct zichtbaar resultaat. Meestal steekt er dan een storm van protest op onder lezers en collega-tekenaars of -columnisten; vaak zonder resultaat.
Opmerkelijk genoeg bleef het in de stripwereld stil nadat bij *Stripnieuws*, het verenigingsblad van Het Stripschap, de ramen werden opengegooid. Voor tekenaar Marq van Broekhoven bleek het een gure wind, omdat zijn strip zonder enige vorm van toelichting uit het blad werd gegooid. En dat na een jarenlange samenwerking. Niet echt een actie waar een vereniging van stripliefhebbers trots op kan zijn.
Gelukkig wist Van Broekhoven onderdak te vinden voor *Marq denkt* en wel in... *Stripschrift!* Vanaf *Stripschrift 429* staan de bespiegelingen van deze tekenaar over zijn eigen wereldje èn de stripwereld in ieder nummer van uw lijfblad.
Nu we het toch over strips hebben: tijdens de productie van het interview met Fabien Vehlmann wisten we de hand te leggen op een nog niet in het Nederlands verschenen kort verhaal van hem, met tekenwerk van Denis Bodart.
Dat vonden wij een mooi oud-en-nieuw-cadeau voor al onze lezers.
Een prima stripjaar 2013 toegewenst!

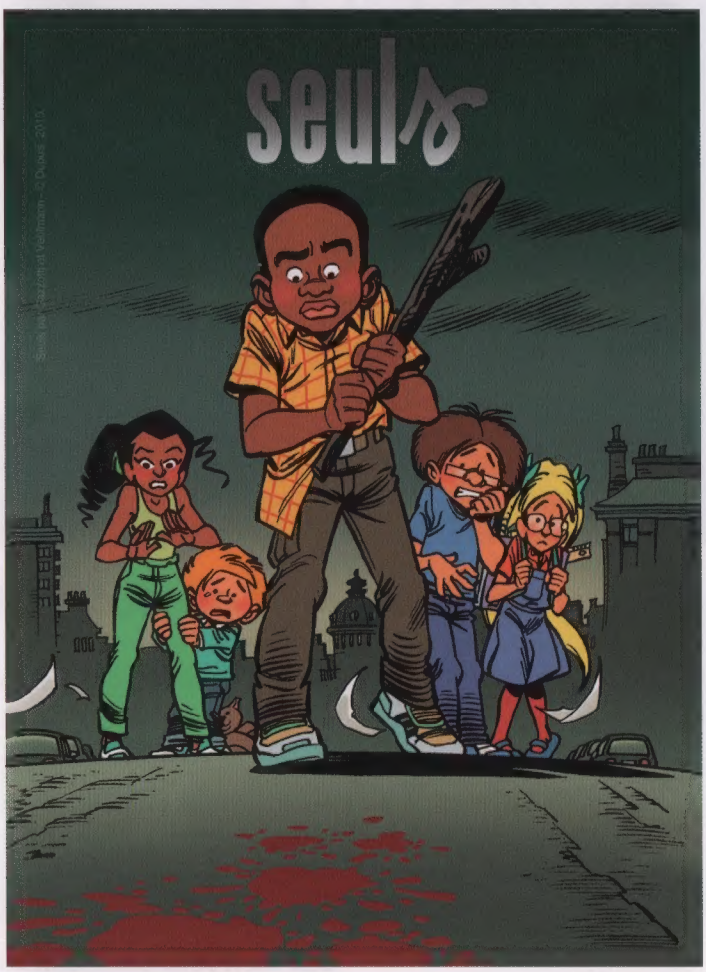

→ OMSLAG

De tekening op het omslag is oorspronkelijk gemaakt voor een Franse poster van de strip *Alleen*. Deze poster is op de fansite *www.seuls-labd.com* als PDF te downloaden. Maar om deze bonus te incasseren moet je je wel eerst als lid van de fanclub registreren.

FOTO RIK SANDERS

Eerste Nederlandse strippromovendus

Rudi de Vries promoveerde op 29 november 2012 aan de Rijksuniversiteit Groningen met een onderzoek op het gebied van strips. Zo'n tien jaar lang werkte hij met lange en korte tussenpozen aan wat uiteindelijk zijn proefschrift *Comics and Co-Evolutions – A Study of the Dynamics in the Niche of Comics Publishers in the Low Countries* is geworden. Het is het eerste door een Nederlander geschreven proefschrift over strips.

In zijn onderzoek paste De Vries de bedrijfskundige theorie van de co-evolutie toe op de ontwikkeling van de stripcultuur. Hij laat zien dat door de decennia heen uitgeverijen en strips zich parallel aan elkaar hebben ontwikkeld, waarbij ze elkaar sterk beïnvloedden. Kleine uitgeverijen waren vaak opgericht door ambitieuze, soms idealistische tekenaars en stripliefhebbers. Bijzonder is dat zij de grote, commerciële uitgeverijen hebben gedwongen zich aan te passen om te overleven.

Niet voor niets verrichtte hij zijn promotieonderzoek bij de vakgroep Global Economics & Management van de Faculteit Economie en Bedrijfskunde, waar De Vries werkzaam is als docent en onderzoeker. Daarnaast werkt hij als docent bij de opleiding Kunsten, Cultuur en Media van de Letterenfaculteit. De Vries (Den Haag, 1961) studeerde Kunst en Kunstbeleid bij de Faculteit der Letteren van de RUG.

Het door de universiteit uitgestuurde persbericht kopte met 'Kuifje en de ontwikkeling van de stripcultuur'. In de kern gaat De Vries' onderzoek vooral over de verschillen en overeenkomsten tussen de ontwikkelingen van de strip en de stripuitgevers in Nederland en België. Het casus-deel van zijn studie gaat over vier uitgevers, twee grote en twee kleine per land: in Nederland zijn dat de VNU-uitgevers en Oog & Blik, in België Dupuis en Bries. De Vries stelt vast dat de Nederlandse stripcultuur internationaal nog steeds achterloopt. Eén van zijn verklaringen is dat Nederlandse uitgevers sneller tevreden waren met vertalingen van strips uit het buitenland. In vergelijking met Nederland horen strips in Frankrijk en België bij het cultureel erfgoed en zijn ze een belangrijk exportproduct. In Japan is de stripcultuur zelfs big business.

In één van de komende nummers van *Stripschrift* volgt nog een bespreking van zijn proefschrift. RS

INHOUD

4 ACTUA

12 STARS & STRIPS
Olav Beemer

14 FABIEN VEHLMANN
Michel van Merriënboer

20 EEN PORSELEINWINKEL
Fabien Vehlmann en Denis Bodart

28 ART SPIEGELMAN
Geert de Weyer

31 LIEVE LEZERS
Peter Breedveld

32 CKOE
Peter Moerenhout

34 DE BOVENTOON

45 HEINZ SERVICE SPREAD

→ SUVAAL

IK HEB SHIRTS GEMAAKT SPECIAAL VOOR STRIPLIEFHEBBERS...
JE KUNT ZO JE FAVORIETE TEKSTEN UIT JE FAVORIETE STRIP OP JE T-SHIRT ZETTEN...
COOL! HEB JE ZE AL AAN M'N BAAS LATEN ZIEN?
JA, DIE HEEFT ER AL EENTJE

DE STRIPWERELD LEEFT, EN HOE! OP DEZE PLAATS GEEFT STRIP-COLUMNIST ERWIN SUVAAL HIEROP ZIJN PERSOONLIJK COMMENTAAR.

ERWIN.SUVAAL@STRIPSCHRIFT.NL

De Leidse jaren van Toonder

Ter gelegenheid van het Toonder-jaar verscheen *Toonder in Leiden* van de hand van Jacqueline Zirkzee. Zij gaat in detail in op de periode 1936-1940 waarin Marten Toonder in Leiden woonde.

Hij was daar vanaf 1933 als illustrator werkzaam bij de N.V. Nederlandse Rotogravure Maatschappij. Rotogravure was een destijds revolutionaire nieuwe drukttechniek, rasterkoperdiepdruk, waarmee mooiere en kwalitatief betere afbeeldingen te maken waren met het traditionele drukproces. Dat Toonder op een gekantelde kist moest werken in plaats van op een tekentafel vond hij tot daaraan toe, maar dat hij anoniem moest blijven vond hij erger.

Daarnaast maakte hij stripverhalen zoals *New Nonsens* voor het weekblad *Cinema en Theater* en creëerde hij de strip *Thijs IJs*. Toonder woonde in die jaren 'aan de goede kant van de Warmonderweg' waar zoon Eiso werd geboren en later in de Witte Rozenstraat. De carrière van zijn vrouw Phiny Dick als succesvol schrijfster van kinderboeken, die zowel door Marten als door haarzelf werden geïllustreerd, begon eveneens in Leiden.

Toonder maakte in die jaren honderden illustraties en

Bijbelse Bommel

In het Toonder-jaar dat bijna ten einde is verscheen het lijvige boekwerk *Bommel en bijbel – Bijbel en Christendom in de verhalen van Marten Toonder* (Aspekt, ISBN 978-94-6153-220-6, 348 pagina's, sk, €29,95) van Klaas Driebergen over de invloeden van het christendom in de verhalen van Toonder. Het is een bewerking van een afstudeerscriptie Nederlands aan de VU te Amsterdam getiteld *Bommel en bijbel – Bijbelse intertekstualiteit in de Bommelverhalen van Marten Toonder* uit 2007.

Om Toonder dicht op de huid te zitten heeft Driebergen zijn onderzoek opgebouwd uit een algemeen deel en een specifiek deel met diepgravende analyses. Toonder was een eclecticus: gedurende zijn lange leven is hij, naast zijn marginale beïnvloeding door het christendom, blijven zoeken naar de zin van het bestaan. Hij verdiepte zich onder meer in het boeddhisme, theosofie, taoïsme en de mystiek van de Kelten. Op basis van zijn achtergrond is zijn kennis van de Statenvertaling van de bijbel en de Tale Kanaäns opzienbarend. Het archaïsche taalgebruik in de *Bommel*-verhalen is mede op deze bronnen gebaseerd.

Het tweede deel van dit standaardwerk bestaat uit elf beschouwingen van het soort *Bommel*-verhalen waarin de bijbel en het christendom een belangrijke rol spelen. Binnen deze reeks is een prominente rol weggelegd voor de 'Zwarte Zwadderneel', die, waar hij ook verschijnt, voor storm, wind en regen zorgt. Het zware waarden- en normenstelsel van deze in het zwart geklede boetepredikker drukt een stempel op het gevoelige gemoed van Heer Bommel. Dat hij als heer van stand alles alleen moet doen en zijn eenzame weg moet gaan, is meer dan een heer kan verdragen.

Het is een vlot geschreven boek geworden, vol anekdotes, een reeks appendices en absoluut niet zwaar. De inhoud geeft te denken, als je begrijpt wat ik bedoel. RB

stripafleveringen. Daarnaast werd ook de schilderkunst beoefend, met overigens slechts vier doeken als resultaat.Deze periode is nu vastgelegd in het boek *Toonder in Leiden.*

De woonadressen komen aan bod net als zijn privéleven en zijn werkzaamheden bij de Rotogravure en tevens wordt in ruime mate ingegaan op zijn tekeningen en strips.

Het boek is ruim voorzien van illustraties en foto's waarvan een gedeelte in kleur en kent een inleiding van Eiso Toonder, de zoon van Marten Toonder.

Jacqueline Zirkzee neemt het historische tekstgedeelte voor haar rekening terwijl de Toonder-verzamelaar Dick de Boer een overzicht geeft van het werk van Toonder in Leiden.

Dit informatieve boek wordt uitgegeven door de stichting Beeld voor Beeld in samenwerking met stripwinkel Mevrouw Kern, strips en prentenboeken.

Het boek is mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van onder meer de gemeente Leiden, het Prins Bernhard Cultuurfonds en de stichting Beeld Voor Beeld. *Toonder in Leiden* is te koop voor €9,95 bij de Leidse (strip)boekwinkels. BP

Eiso Toonder schrijft liefdevol portret over moeder Phiny Dick

Op vrijdagmiddag 14 september vond in het museum Meermanno/Huis van het Boek in Den Haag de officiële uitreiking plaats van het eerste exemplaar van *Portret van Phiny Dick – Illustratrice en schrijfster naast Marten Toonder*. Het boek is geschreven door haar zoon Eiso Toonder en van een bibliografie voorzien door Hans Matla, die ook de redactie van het boek heeft gevoerd. Matla overhandigde het eerste exemplaar aan Irwin Toonder, die het boek namens zijn vader Eiso in ontvangst nam.

Phiny Dick komt in dit levensverhaal naar voren als de bepalende kracht achter haar buurjongen Marten, die besloot tekenaar te worden. Ze nam tekenlessen om hem in zijn carrière te kunnen bijstaan en maakte hem tot wat hij werd, de grote woord- en beeldkunstenaar. Ook blijkt Phiny aanvankelijk een groot aandeel te hebben gehad in de productie van Toonder, onder meer bij de strip *Thijs IJs*. Volgens haar zoon Eiso deden haar creativiteit en technische vaardigheid beslist niet onder voor die van Marten. Hun ontwikkeling als kunstenaar werd in grote mate beïnvloed door de (meester) schilder Johannes Diekman.

In dit ontroerende, met veel liefde geschreven portret komt een klein slordigheidje voor: Eiso laat zijn vader tijdens de oorlog illustraties maken voor *Algemeen Dagblad*, een krant die pas in 1946 is opgericht.

Naast de biografie zijn er in het boek talloze afbeeldingen opgenomen van de door Phiny ontwikkelde verhaalfiguren als Miezelientje, Olle Kapoen en Olli Fant. Deze mooi verzorgde uitgave (W Books, ISBN 978-90-4000-791-0, 72 pagina's, kleur, €17,50) wordt besloten met een niet eerder gepubliceerd verhaal van Phiny Dick: *Schuimpje en Zigzag*. RvE/BP

Strips op maat gemaakt voor de basisschool

Op de lagere school worden strips nauwelijks ingezet om kinderen op een leuke en laagdrempelige manier te leren lezen.

De stripmakers Gerben Valkema en Michiel van de Vijver springen in dit gat met hun initiatief *Kijk en lees*. Onder deze noemer hebben ze zes educatieve stripboeken uitgebracht voor groep 3 en 4, die zijn geschreven volgens de AVI-richtlijnen voor technisch lezen en gecertificeerd door toetsontwikkelaar Cito.

Het gaat om drie delen van de strip *Kik* die Valkema publiceert in het kindertijdschrift *Maan Roos Vis* en drie delen van *Joep*, de strip die Van de Vijver voor het jeugdblad *Roetsj!* maakt.

In eerste instantie probeerden Valkema en Van de Vijver uitgeverij Zwijssen te interesseren voor het project. Die geeft immers de tijdschriften uit waarin de strips staan en is gespecialiseerd in educatieve uitgaven. Toch haakte Zwijssen af omdat het te weinig affiniteit met stripuitgaven zou hebben.

Nadat het tweetal ook geen andere uitgeverij wist te strikken, besloot het zelf de gok te wagen en als Plan A Uitgevers de *Kijk en lees*-lijn op te zetten. Er zijn inmiddels zes tot in de puntjes verzorgde uitgaven in harde kaft (prijs €9,95) uitgekomen.

Bij *Kik*, een strip gericht op leerlingen uit groep 3 (6+), gaat het om de delen *Kik gaat los*, *Kik loopt voorop* en *Kik. Goed gek!* Van *Joep*, bedoeld voor groep 4 (7+), zijn de delen *Vette pret!*, *Altijd raak!* en *Hoogvlieger* uitgebracht.

Om de strips aan de man te brengen hebben de twee initiatiefnemers onder andere de ondersteunende website **kijkenlees.nl** opgericht met achtergrondinformatie, kleurplaten en een webwinkel. Ook kunnen scholen in Nederland en Vlaanderen op deze site zien hoe zij de boeken kunnen bestellen.

Daarnaast mikken de auteurs ook op verkoop via de boekhandel en stripwinkel. Om het 'kijk en lees'-project te promoten bezoeken de auteurs verder speciale beurzen zoals de Antwerpse boekenbeurs en het Strips op School-symposium dat afgelopen 8 november in Utrecht voor de tweede keer plaatsvond.

Kik, over de malle avonturen van een vrolijke kikker, en *Joep*, over de grappige belevenissen van Joep en zijn vriendjes, zijn beide vlot en prettig ogende strips in een toegankelijke stijl. Zoals Valkema, die vooral bekend is om de dagstrip *Elsje* die hij met Erik Hercules maakt, op de site van *Kijk en lees* opmerkt, 'is plezier in lezen is heel belangrijk, en in *Kik* en *Joep* staat dat plezier voorop'.

De aan Studio Noodweer verbonden Van de Vijver vult aan met het statement: 'Eigenlijk maken we de strips die we zélf hadden willen lezen toen andere strips nog te moeilijk voor ons waren.' RS

Historische kleurplaten van Hans G. Kresse gebundeld

In de jaren 1950 gingen veel tijdschriften over op full color. De geestelijk vader van onder meer Eric de Noorman, Hans G. Kresse, werd door de bladen *Panorama* en *Revue* benaderd om kleurplaten te tekenen met de wereldgeschiedenis als onderwerp.
In 1958 schilderde Kresse voor *Revue* zijn eerste grote olieverfschilderij 'Julius Ceasar' in de reeks 'Zij veroverden de halve wereld'. Behalve afbeeldingen die voor een serie waren bestemd schilderde Hans Kresse voor beide tijdschriften ook losse platen met de historie als onderwerp.
Naast genoemd werk verschenen er ook illustraties in het Duitse tijdschrift *Praline* voor enkele historische reeksen zoals 'Die sieben Weltwunder' en 'Die grossen Entdecker'. Tussen 1962 en 1974 schilderde Kresse ook talloze boekomslagen voor uitgeverij Van Dishoeck.
Het boek *De wereldgeschiedenis* is samengesteld uit de archieven van Julius de Goede. Deze Kresse-verzamelaar is verantwoordelijk voor de vormgeving en de productie, de teksten zijn van Fred Gijsberts. Het prachtig vormgegeven boek laat zien dat het werk van Kresse tijdloos is en nog niets aan kracht heeft ingeboet.
De wereldgeschiedenis (ISBN 978-90-6967-014-0, 30 x 21 cm, 132 pagina's) bevat alle beroemde historische platen van de grootste Nederlandse illustrator van de 20e eeuw uit de bovengenoemde tijdschriften. Aangevuld met een aantal platen die Kresse schilderde voor andere uitgaven en de boekomslagen van uitgeverij Van Dishoeck.
Het boek is verschenen in een beperkte oplage, waarvan de eerste honderd voorzien zijn van een speciaal genummerd en op naam gesteld inlegvel.
Prijzen respectievelijk voor ophalen €39,90, verzenden €44,90 en verzenden en inlegvel €49,90.
Via *www.juliusdegoede.nl* kan er worden besteld. BP

Het Goudblommeke in papier

Bij uitgeverij Artus verscheen het tweede deel van de reeks *Van Bruaene.* Deze Gerard 'Geert' van Bruaene, een schilder/kunsthandelaar, verdiende volgens Jean-Luc Vanraes, minister van het Brussels Gewest, een eigen stripreeks. De mogelijkheid diende zich aan toen de 45e stripmuur in Brussel zou worden onthuld. Deze muur behoort bij het horeca-etablissement *Het Goudblommeke in papier*, een cultureel café dat Van Bruaene in de jaren 1940 startte en al gauw uitgroeide tot een ontmoetingsplaats voor kunstenaars, schrijvers en artiesten. De bekendste onder hen was René Magritte maar ook Hugo Claus en Hergé dronken er hun pint en debatteerden er over kunst en het leven.
Het duo Danny Verbiest en De Marck *(Stam & Pilou)* zorgde voor scenario en tekeningen. Hoewel het voorwoord aangeeft dat het om fictie gaat zijn de gebeurtenissen wel gestoeld op historische feiten en getuigenissen. Het verhaal *Magritte en het 'Maldoror' boek* (ISBN 978-90-79048-22-9, 48 pagina's, kleur, harde kaft, €14,95) gaat over een boek dat wordt gevonden door Van Bruaene maar waar een dubieus duo grote belangstelling voor heeft. Verbiest grijpt de kans aan om verschillende historische figuren op te voeren. Vanuit stripoogpunt is Hergé de meest interessante. Hij is kort in beeld als hij een schaalmodel van een schip koopt en en passant meldt het te willen gebruiken voor een nieuwe strip. TdK

HALLO GEERT! FIJN JE TE ZIEN! HET WAS AL EEN TIJDJE...
.. EN, VERTEL, WAT WAS ER NU ZO DRINGEND?
RENÉ... JE TEKENINGEN ZIJN AANGENOMEN DOOR DE UITGEVER!

Strip belicht de zen van Steve Jobs

Bij uitgeverij Kosmos is een stripalbum uitgekomen dat de invloed belicht van het zenboeddhisme op het leven en de carrière van de vorig jaar overleden Apple-oprichter Steve Jobs.

Jobs ontmoette medio jaren '80 Kobun Chino Otogawa, een boeddhistische zenmeester die was geëmigreerd vanuit Japan naar de VS. Die leerde hem mediteren in een periode waarin hij net was vertrokken bij Apple en het innovatieve NeXT Computer startte.

Net als Jobs is Kobun een non-conformist en een vernieuwer op zijn terrein, en liefhebber van kunst en design. De zenmeester is een meester in de kalligrafie, een kunstvorm die in het zesboeddhisme een betekenisvolle rol speelt. Met schoonschrift leer je jezelf tot de essentie te beperken, luidt de boodschap. Volgens de makers van de strip heeft dit uitgangspunt zeker invloed gehad op de gebruiksvriendelijke, strakke vormgeving van de succesvolle Apple-apparaten als iPod en iPhone. Kobun verdrinkt in 2002 jammerlijk in een poging zijn te water geraakte dochtertje te redden.

De strip *De zen van Steve Jobs* (ISBN 978-90-215-5230-9, 80 pagina's, hk, kleur, €16,95) toont de vriendschap tussen Jobs en Kobun en schakelt heen en weer in de tijd. Sleutelmomenten in de geschiedenis van Apple worden verbonden met episodes uit het leven van Jobs en Kobun en hun ontmoetingen.

Volgens de auteurs is de invloed van 'zengoeroe' Kobun op het leven van Jobs nog te weinig uitgediept in de tot nu toe verschenen biografieën. De strip geeft een interpretatie van hoe de samenwerking had kunnen verlopen.

Het scenario is geschreven door Caleb Melby, oud-medewerker van zakenblad *Forbes* naar een idee van hoofdredacteur Bruce Upbin. De strip is vormgegeven door een team van designers/tekenaars van Jess3, een grafisch ontwerpbureau in Washington DC.

Opmerkelijk is dat de naam van Melby, die toch veel onderzoek en schrijfwerk heeft verricht, niet als auteur op het boek staat, maar dat het een 'Forbes en Jess3'-productie wordt genoemd.

Het album bevat een katern met achtergrondinformatie en schetsmateriaal. Op de website van zakenblad Forbes is een video – *http://video.forbes.com/fvn/tech/zen-of-steve-jobs-closer-look* – te vinden over de totstandkoming van de strip. RS

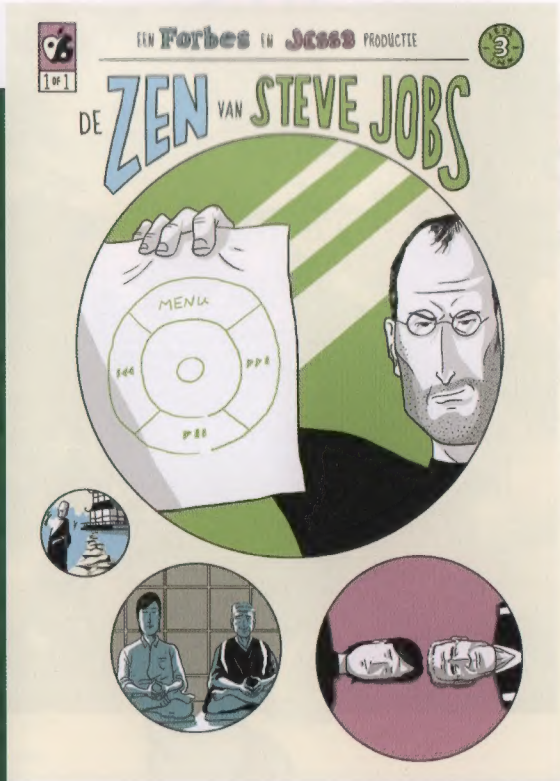

Eh... slik...

In *Stripschrift 427* hebben we een oude aflevering van de strip van Erwin Suvaal geplaatst, waarvoor excuses. Bij 'Harry's postzegelhoekje' in hetzelfde nummer zijn per ongeluk de gegevens vermeld van de zegel in *Stripschrift 428*. Bijgaand de juiste gegevens. Knip uit en plak in.

Land van herkomst: Nederland
Jaar van uitgifte: 2010
Cataloguswaarde: €0,34

→ FLITSEN

In 2012 verscheen deel 6 van de reeks *Betty & Dodge* (Du Caju, Van Beirs, Van Rijckeghem) en het leek het laatste deel te zijn omdat Standaard er geen brood meer in zag. Gelukkig dacht uitgever BD Must er anders over. Zij gaan de gehele reeks in het Frans en Nederlands uitgeven, waaronder ook nieuwe delen. Positief wielrennieuws, waar vind je dat nog? Bij uitgeverij Oog & Blik/Bezige Bij verschijnt in het voorjaar *Helden van de Tour* getekend door ex-wielrenner Jan Cleijne met daarin een stripeerbetoon aan de grote helden uit een oud en recenter verleden. We zien onder meer Fausto Coppi, Jacques Anquetil en Bernard Hinault maar ook de gevallen held Lance Armstrong voorbijfietsen. Op het omslag veelvraat Eddy Merckx. Uitgeverij Arcadia heeft de vier nieuwe titels voor 2013 in haar reeks *Arcadia Archief* bekend gemaakt. Het zijn een nieuw deel van *Cupido* (Malik), een tweede deel van *Jessie Jane* (Mazel en Frydman), het debuutalbum van de serie *De Libellenpatroelje* van het duo Hardy en Yann en een vers deel van de reeks *François Jullien* (Jamar en Dehousse). In de collectie Greyline Artistique verschijnt een nieuw dossier van Jan Bosschaert. Liefhebbers van de serie of het weekblad *Robbedoes* en hun makers gaan in 2013 een mooi jaar tegemoet. Omdat volgend jaar 75 jaar *Robbedoes* wordt gevierd wordt er door uitgeverij Dupuis een groots programma uitgerold met vele bijzonderheden. Ondermeer een integrale editie van alle door Rob-Vel gemaakte verhalen, exposities in Brussel en Angoulême, een stripmuur, het boek *Franquin et le design* met alle prachtige interieur- en designvoorwerpen van Franquin en natuurlijk een nieuw deel in de reguliere reeks. Jeroen de Leijer maakte alle illustraties bij de *Kenjezelf kit* die bij uitgeverij De Harmonie verscheen. Onder het motto 'Ontdek en Ont-moet jezelf en de ander' word je met een handleiding en zelfreflectiekaarten op weg geholpen naar je innerlijke zelf. De succesvolle stripveilingen van Catawiki ondervinden navolging. Ook via de website van stripwinkel Professor Barabas en stripantiquariaat en veilinghuis Bobbedoes was in december op veel kavels te bieden. De Nederlandse Vandersteenverzamelaars Marco Luk en Marcel Mallant organiseren een HAPpening op 25 januari in het Goudse restaurant Le Patapouf. Onder de noemer Vanderst-etentje kan met gelijkgestemden en in aanwezigheid van Eric de Rop die een presentatie geeft over 30 jaar werken bij de Vandersteenstudio het diner worden genuttigd. Meer info: marco.luk@12move.nl

ADVERTENTIE

Vance op z'n Frans

In België is er weer een strippostzegelboekje met werk van William Vance verschenen. Aanleiding was het verzoek van Bpost aan Vance om het zeilschip Zenobe Gramme te gebruiken als onderwerp voor een geschilderde versie. De link tussen een zeilschip en de uitgifte van deze zegel is het Nationaal Kampioenschap voor Filatelie 'Temsifil' in Temse. Het schip verliet in 1961 de Boelwerf in deze gemeente. 50 jaar later, wordt het schip nog altijd gebruikt door de Belgische Marine voor trainingsdoeleinden.

In *Philanews*, een magazine voor postzegels van Bpost, zegt William Vance: 'Mijn ontwerp is de afbeelding van het zeilschip Zenobe Gramme, gemaakt aan de hand van verschillende foto's. Die kreeg ik van de kapitein van de zeilboot, Luitenant-ter-zee Christiaan Hellemans. Als je met een vergrootglas kijkt, zal je zien dat alle details kloppen. Ik hoop dat de postzegel de gebruikers zal inspireren en vooral dat deze vele brieven naar verre oorden over zee zal transporteren.'

De opdracht is uitgegroeid tot een hommage aan Vance in de vorm van een postzegelboekje dat in de reeks van Centre Belge de la Bande Dessinée past. Helaas alleen maar in het Frans (ISBN 978-2-87566-000-1, 80 pagina's, genummerd, hk, €27). De inhoud is gewijd aan de liefde die Vance heeft voor de zee. Daarom bevat dit deeltje, *Vance et la Mer*, naast een aantal interviews uit verschillende bladen, korte getekende verhalen uit andere albums, zoals *Surcouf*, *Howard Flynn* en *Bruce Hawker*. MvM

➲ Een poster van Mickey Mouse is in de Verenigde Staten voor ruim $100.000 onder de hamer gegaan. Dat maakte het veilinghuis Heritage Auctions bekend. Een onbekende koper bood in Dallas, Texas $101.575 voor de uit 1928 stammende filmposter. ➲ *Stripschrift*-medewerker Kees Ribbens is met ingang van 1 januari 2013 benoemd als bijzonder hoogleraar Populaire Historische Cultuur en Oorlog aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Hij zal zich bezighouden met reflectie op de uiteenlopende manieren waarop oorlogsverbeeldingen en -herinneringen steeds opnieuw vorm en betekenis krijgen. Ribbens gaat zeker aandacht schenken aan stripverhalen, zo heeft hij medegedeeld. ➲ Het Persmuseum organiseert in de zomer van 2013 een grote overzichtstentoonstelling van het werk van Eppo Doeve, één van Nederlands bekendste tekenaars van de 20e eeuw. ➲ Herr Seele en Kamagurka hebben een selectie gemaakt van de in hun ogen meest geslaagde *Cowboy Henk*-grappen. Het is een boek in groot formaat en harde kaft dat bij De Bezige Bij Antwerpen is verschenen voor een schappelijke prijs van €34,95. ➲ Oog & Blik bereidt een bundel voor met allemaal auto-illustraties van Ever Meulen. In dit *Automotiv* wordt elk hoofdstuk ingeleid door auto- en Ever Meulen-fans.

ADVERTENTIE

De best gesorteerde stripwinkel in de Zaanstreek!

Stripboekhandel
De 9e kunst

Voor nieuwe en bijzondere albums

Altijd leuke aanbiedingen!

Veeringstraat 54
1502 NM Zaandam
tel. 06-28919687

Zie de website voor de huidige acties!

www.stripboekhandelde9ekunst.nl

ADVERTENTIE

Nederlandse Stripklassiekers
voor de jeugd van toen

TOM POES

Integrale uitgave van de Tom Poes-verhalen uit de weekbladen Donald Duck en Revue, in luxe banden.
De verhalen waren voor velen de eerste kennismaking met de avonturen van Tom Poes en Heer Bommel.
Geheel in de originele kleuren gedrukt.
Reeds 25 delen verschenen. Prijs per deel € 60.

Eric de Noorman

Voor het eerst volledig in boekvorm: alle verhalen van Eric en Erwin de Noorman in 24 luxe banden.
Van alle striphelden die in de jaren veertig en vijftig hebben rondgelopen, is Eric de Noorman degene die het meest tot de verbeelding van zijn lezers sprak.
Reeds 22 delen verschenen. Prijs per deel € 55/ € 59.

DICK BOS

Alle 73 avonturen van Dick Bos in een reeks van 19 luxe banden.
In april 1941 lag in de kiosken een klein boekje met een compleet stripverhaal! En wat voor één! Een met een echte held: judoka-detective Dick Bos!
Reeds 17 delen verschenen. Prijs per deel € 55.

Kijk op www.uitgeverij-panda.nl of vraag meer informatie.
T: 070 3615393, F: 070 3060256, E: info@uitgeverij-panda.nl

ADVERTENTIE

STRIPWINKEL WONDERLAND

Wonderland productions

Paardsdemerstraat 19
3500 HASSELT
✆ 011/22 82 00

→ GOED BEGIN

Dark Horse Comics begint het nieuwe jaar goed. Schrijver Brian Wood, bekend van titels als *DMZ* en *Northlanders* voor DC Comics, lanceert begin januari namelijk de nieuwe maandelijkse serie *Star Wars*. Het ontbreken van een ondertitel geeft al aan dat deze reeks inhaakt op de oorspronkelijke filmtrilogie, en verhalen vertelt over de tijd dat het keizerrijk nog aan de macht was en rebellen op de vlucht waren. Wood krijgt gezelschap van tekenaar Carlos D'Anda *(Batman: Arkham City)* en de covers worden verzorgd door Alex Ross *(Marvels)*.

Ook Image Comics pakt uit aan het begin van het nieuwe kalenderjaar. De uitgeverij komt halverwege januari met *One Trick Rip-Off/Deep Cuts*, een luxe hardcover door schrijver en tekenaar Paul Pope *(Heavy Liquid)*, waarin het oorspronkelijk in zwart/wit en bij Dark Horse uitgegeven *One Trick Rip-Off* voor het eerst in kleur wordt herdrukt en ruim honderdvijftig pagina's aan nog nooit eerder uitgegeven extra's uit de jaren 1990 zijn opgenomen. Alles bij elkaar levert dit een bijna driehonderd pagina's tellend boekwerk op met een coverprijs van $29.99.

Liefhebbers van Alan Moore *(V For Vendetta)* komen aan hun trekken bij Top Shelf Productions. *Nemo: Heart of Ice* is een hardcover die weliswaar geen officieel volgend hoofdstuk is van *League of Extraordinary Gentlemen*, maar uiteraard wel deel uitmaakt van die door Moore en tekenaar Kevin O'Neill gecreëerde wereld. Het

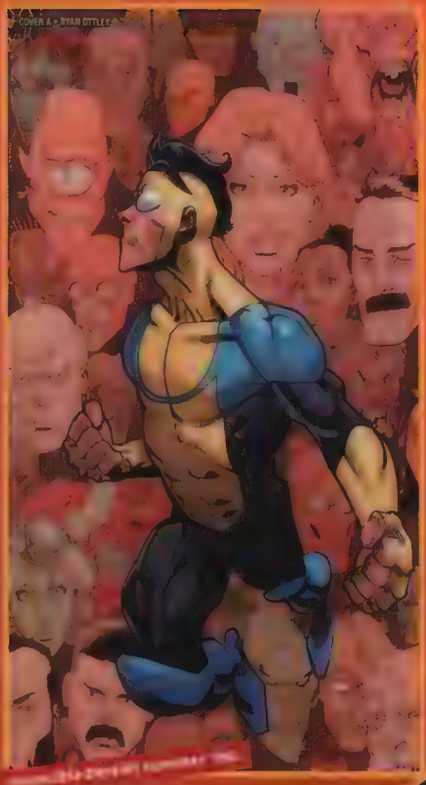

Wolverine herstart met Cho.

Fear Agent Library Edition.

avontuur in de klassieke pulptraditie speelt zich af in 1925 en telt zesenvijftig pagina's.

→ VALSE START

De geruchten gingen al een tijdje, maar begin december werd bekend dat Karen Berger in maart 2013 uitgeverij DC Comics vaarwel zegt. Berger is vanaf het prille begin betrokken geweest bij de imprint Vertigo, waar in de loop der jaren schrijvers als Neil Gaiman, Grant Morrison en Garth Ennis voor kaskrakers als *The Sandman*, *The Invisibles* en *Preacher* hebben gezorgd. Recente veranderingen, waaronder de verhuizing van bepaalde klassieke Vertigo-titels naar mainstream DC, werden gezien als teken aan de wand dat de rol van Vertigo misschien was uitgespeeld. Het vertrek van Berger lijkt een volgende stap in die richting.

→ HALVE WERK

Als het aankomt op grootschalige crossovers en het herstarten van oude titels, levert Marvel Comics de laatste jaren geen half werk. Waar DC Comics in 2011 nog de gehele lijn superheldencomics in één keer herstartte, pakt Marvel het onder het kopje Marvel NOW! een stuk doordachter aan. Ook in het nieuwe jaar druppelen de nieuwe series, die uiteraard allemaal met een nieuwe nummer 1 en soms met een hogere coverprijs beginnen, langzaam binnen.

In januari wordt het bal geopend door *Uncanny X-Force* (door Sam Humphries en Ron Garney), *Superior Spider-Man* (Dan Slott en Ryan Stegman) en *New Avengers* (Jonathan Hickman en Steve Epting). De weken erna volgen *Savage Wolverine* (door Frank Cho), *Young Avengers* (Kieron Gillen en Jamie McKelvie) en *Morbius: The Living Vampire* (Joe Keatinge en Richard Elson). In februari is het tijd voor *Guardians of the Galaxy* (door Brian Michael Bendis en Steve McNiven), *Uncanny X-Men* (Brian Michael Bendis en Chris Bachalo), *Fearless Defenders* (Cullen Bunn en Will Sliney), *Nova* (Jeph Loeb en Ed McGuinness) en *Secret Avengers* (Nick Spencer en Luke Ross).

Hiermee zijn eind februari zo goed als alle reguliere series van Marvel Comics herstart. Titels als *Captain Marvel* en *Hawkeye* krijgen geen nieuw jasje, waarschijnlijk omdat ze hooguit een paar maanden voor Marvel NOW! zijn gestart, terwijl vaste series als *X-Factor*, *Astonishing X-Men*, *Venom* en *Winter Soldier* de dans blijkbaar helemaal ontspringen. Overigens krijgt die laatste serie wel nieuwe makers. Na het vertrek van schrijver Ed Brubaker treedt in februari het duo Jason Latour *(Loose Ends)* en Nic Klein *(Dancer)* aan als nieuwe vaste krachten.

olav.beemer@stripschrift.nl

het eerste nummer van de nieuwe, vijfdelige miniserie *Dexter*, gebaseerd op de gelijknamige tv-serie en geschreven door Jeff Lindsay, auteur van de oorspronkelijke romans.

■ **MONUMENTAAL** In januari bereikt de Image-comic *Invincible* het honderdste nummer. Na *The Walking Dead* is dit de tweede reeks van schrijver Robert Kirkman die deze numerieke mijlpaal bereikt en ook nu wordt dat gevierd met een handvol verschillende covers. Vaste tekenaar Ryan Ottley levert daar drie van.

■ **FRIVOOL** Bij DC Comics loopt *Before Watchmen* ten einde. Naast de reguliere miniseries is er gelukkig tijd voor het frivole tussendoortje *Before Watchmen: Dollar Bill*. Deze special, door Len Wein en Steve Rude *(Nexus)*, handelt over het beruchte personage dat eigenlijk alleen bekend is door hoe hij is gestorven: zijn cape bleef zitten in een draaideur en hij werd neergeschoten.

Fabien Vehlmann
Veelschrijver met discipline

MICHEL VAN MERRIENBOER

Fabien Vehlmann (30 januari 1972, Mont-de-Marsan, Frankrijk) is één van de meest productieve scenarioschrijvers van de laatste tien jaar. Doorgebroken met de Victoriaanse misdaadstrip *Green Manor* – tekenaar Denis Bodart – is hij vandaag de dag van alle markten thuis. Geen genre is hem te gek en vrijwel in al zijn verhalen zit zijn licht sarcastische humor verweven. Series waar hij de afgelopen tijd hoge ogen mee gooit zijn *Alleen* met Bruno Gazzotti en *Heer der dolende zielen* met Mathieu Bonhomme. Bovendien is deze veelschrijver door-gedrongen tot het elitekorps van *Robbedoes*-scenaristen.

FOTO MICHEL VAN MERRIENBOER

Vehlmann zegt vanaf zijn zevende of achtste bezig te zijn met tekenen en het bedenken van eigen verhalen. Na de middelbare school durfde hij niet voor zijn passie te kiezen, uit angst dat het niets zou worden, en koos voor een managementopleiding. Vehlmann behaalde zijn diploma en werkte daarna een jaar voor een klein toneelgezelschap als vervangende dienstplicht omdat hij gewetensbezwaarde was. Toen hij hierna vervolgens een marketingbaan moest zoeken, zag hij zijn vergissing in. Het roer moest om, om niet ongelukkig te worden in zijn werk. Maar hij twijfelde ernstig aan zijn talenten. Tekenen had hij nooit geleerd. Het leek hem beter het geluk te beproeven met scenarioschrijven. Dat bleek op zijn vierentwintigste geen gemakkelijke weg. Zijn eerste scenario's werden niet met gejuich ontvangen.

Verkeerde keus

Heb je een opleiding gevolgd om scenario's te leren schrijven?

Fabien Vehlmann: Nee, ik ben autodidact. Ik heb het in de praktijk geleerd, door veel te schrijven. En ik heb een paar naslagwerken ingekeken, zoals *La dramaturgie* van Yves Lavandier en *Story* van Robert McKee.

Bij ons thuis waren we jarenlang op het weekblad *Spirou* geabonneerd. Als kind droomde ik ervan om op het kantoor van Guust te werken! Maar meedoen aan een scenariowedstrijd in 1996 zag ik toch niet zo zitten: je mocht slechts vier bladzijden insturen, terwijl ik er meer dan dertig had. Ik besloot om me als toekomstig beroepsschrijver rechtstreeks tot de redactie van *Spirou* te wenden met een voorstel voor een humoristische serie over een laboratorium met geschifte geleerden. Ik mocht op gesprek komen bij de toenmalige hoofdredacteur, Thierry Tinlot, die nu bij *Fluide Glacial* werkt. Hij leverde kritiek op mijn werk, en vond dat ik een eigen serie moest bedenken, in plaats van het wiel opnieuw uitvinden met gekke geleerden in een lab.

Toch kreeg je vrij snel daarna van uitgeverij Dupuis opdrachten voor *Spirou/Robbedoes*. Hoe kon dat dan?
Nog geen twee weken later waagde ik het opnieuw, met een ander project, *Silver Damned*, over de humoristische avonturen van een James Bond van de toekomst. Dat waren mijn eerste strippagina's die door *Spirou* werden geaccepteerd. Merkwaardig genoeg zijn deze pagina's, op één enkele bladzijde na in nummer 3000, nooit uitgewerkt. Jammer, want het was een heel grappige serie. *(lacht)* Gelukkig mocht ik daarna vrij snel redactiewerk doen, zoals het schrijven van teksten en het verzinnen van spelletjes.

Aan iets tekenen waagde je je niet?
Nee. Ik teken nog af en toe, vooral tijdens signeersessies, maar ik ontbeer de precisie en het geduld van een echte tekenaar. Wel maak ik strips over Bob de Cowboy, maar dat is opzettelijk slecht getekend, bedoeld als een parodie op het stripverhaal.

HAAL DIE STOMME BALLON NAAR BENEDEN!
VUUR!
HUU HUU..
IK KAN HET NIET! IK KAN NIET ZOMAAR OP ZO'N JONGEN EN KLEINZIEK PERSONAGE
OORLOG! WAT EEN IDIOTIE!
POF
DIT IS ROBBEDOES, VOLGENS HET HE JE ZEG MENT WAS HET BLAD GEBAAN NEERD VANAF 1953
HAHAHA! NU KUNNEN ZE ONS NIKS MEER DOEN!
MMH MAAR NU KUNNEN ZE OOK NIKS MEER VOOR ONS DOEN, HE!

Doelgroep

Jouw doorbraak was in 2000 met de serie *Green Manor*. Het zijn korte *whodunnits* met verrassende ontknopingen in kringen van de leden van zo'n typisch Britse exclusieve mannenclub. De serie is tamelijk sarcastisch; dit trekje zien we ook terug bij andere strips van jou, zoals *Zeven psychopaten* en *Alleen*. Is dit jouw humor?
Jazeker. Ik hou erg van ironie. Dat is een bepaalde manier om om alles te kunnen lachen, zelfs om de ergste dingen. Dat betekent niet dat ik cynisch ben maar wel dat ik het belangrijk vind om altijd een zekere afstand te bewaren tot de hardste, wreedste onderwerpen. Maar je moet ervoor zorgen niet te lang afstandelijk te blijven, anders krijgt de ironie de overhand en doet die alle andere emoties teniet. Je kunt een lezer bij voorbeeld niet echt ontroeren met een ondubbelzinnige parodie. Het is dus zaak het juiste evenwicht te vinden.

Een andere humoristische avonturenreeks is *Robbedoes*. Er zijn inmiddels drie albums van je verschenen, samen met tekenaar Yoann. Twee in de reguliere reeks, *Alarm! Zwendeltuig!* en *De schaduwzijde van Z*, en *Versteende reuzen*, een deel in de spin-off *Een verhaal van Robbedoes en Kwabbernoot door...* Vind je het geen gedateerde serie?
Nee. Ik had mijn twijfels over het doorgaan van

BOVEN - **Het Duitse stripblad *Zack* bracht in 2006 in een beperkte oplage een speciale editie uit van *Green Manor*, voorzien van een gesigneerde prent.**

LINKSBOVEN - **Door het opzettelijk slechte gekriebel van Vehlmann werkt de humor rond Bob de cowboy aanstekelijk.**

GEHEEL LINKS - **In de reeks *Alleen* is een groep kinderen op zichzelf aangewezen in een wereld zonder volwassenen.**

LINKS - **Ironie en sarcasme zijn handelsmerken van Vehlmann. Hier een situatie uit het Robbedoes-album *Alarm! Zwendeltuig!* met tekenaar Yoann.**

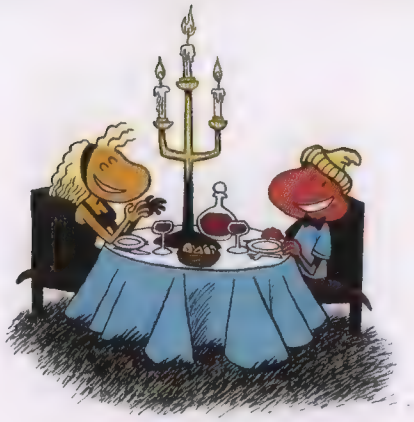

RECHTS - **Plaatje uit *Samedi et dimanche* met tekenaar Gwen de Bonneval. Twee hagedissen filosoferen over het dagelijkse leven.**

GEHEEL RECHTS - **Met tekenaarsduo Kérascoët maakte Vehlmann de one-shot *Jolies ténèbres* en het tweeluik *Voyage en Satanie*. Het lijken kinderstrips maar ze zijn bestemd voor volwassenen.**

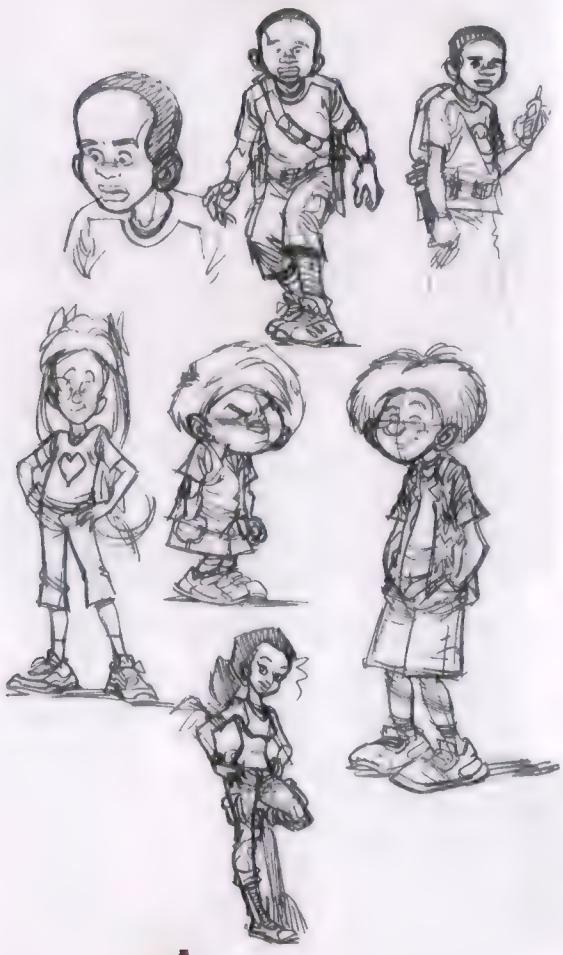

RECHTS - **Schetsen van personages uit *Alleen*.**

ONDER - **De *cast* van de spannende jeugdstrip *Alleen*.**

de strip in dit post-Franquin-tijdperk. Maar de auteurs die hierin het voortouw namen hebben mooie albums gemaakt. Daardoor zag ik dat het kon. Ik heb er dus heel veel plezier aan beleefd om me samen met Yoann in dit avontuur te storten. Het is een serie die ik geweldig vond om te lezen toen ik nog een kind was. Bovendien is het een strip waarmee je alle kanten op kunt, gezien het absurde uitgangspunt: een piccolo die krankzinnige avonturen beleeft! We maken in ieder geval nog een derde deel in de reguliere reeks.

Samen met Bruno Gazzotti *(Soda)* maak je de populaire serie *Alleen* over een groep kinderen die na een storm moeten zien te overleven in een angstaanjagende lege stad. Wat is de achterliggende gedachte bij deze serie geweest?

Deze serie is bedoeld als een thriller in de trant van *XIII*, maar dan voor een jong publiek. De strip moest niet simpelweg ontspanning zijn, maar ook een verhaal dat de verbeeldingskracht en het onderbewuste van jonge lezers voedt. Naderhand bleek de strip een breder publiek dan verwacht aan te spreken. Dat komt ongetwijfeld door de fans van Bruno Gazzotti.

De strip heeft wel wat weg van de film *Legend* met Will Smith.

Dat is één van de bronnen, althans de oorspronkelijke roman, *Je suis une légende* van Richard Matheson. Een ongelooflijk boek, eerst verfilmd met Charlton Heston in *The Omega Man,* daarna minder geslaagd, met Will Smith. Andere inspiratie putte ik bij voorbeeld uit de roman *Lord of the Flies* van William Golding over een groep Engelse schooljongens op een onbewoond eiland. *Alleen* fungeert als een spons, vol verwijzingen. Er zijn nu zeven delen verschenen; twaalf tot vijftien delen moeten zeker haalbaar zijn. Bruno en ik nemen graag de tijd om het hele verhaal op ons gemak te vertellen en lezers te verrassen met onverwachte wendingen.

Ander werk van jou, zoals de one-shot *Jolies ténèbres* met tekenaarsduo Kérascoët, is juist voor volwassenen bedoeld, terwijl de tekeningen kinderlijk getekend zijn, zoals die van Goscinny in *De kleine Nicolaas*.

Ja, dat is niet voor niets. Het boek probeert de gevoelens en emoties uit de kindertijd op te roepen, zoals die keer dat je als kind op de speelplaats voor het eerst geconfronteerd werd met de wreedheid van de wereld, met rivaliteit en onrecht. Het is een hard verhaal.

Het is belangijk om bij een verhaal duidelijk voor één lezersgroep te kiezen met daarbij de kans dat er een groter publiek mee wordt bereikt. De strip *Samedi et dimanche* die ik samen met Gwen de Bonneval heb gemaakt, werd bij voorbeeld een flop. Die strip waarin twee hagedissen het leven bespreken, was voor iedereen bedoeld maar sloeg niet aan. We wilden het iedereen te veel naar de zin maken, kennelijk.

Een groot publiek maakt het mogelijk een serie langer dan drie albums door te laten lopen. Je kunt er niet van uitgaan dat lezers die een serie goed vinden, automa-

tisch het andere werk van een scenarist willen lezen. Uitzonderingen daargelaten, maar over het algemeen onthoudt niemand de naam van een scenarioschrijver.

Nergens op vastpinnen

Je hebt in je strips verschillende genres behandeld. Kies je bewust voor een genre?

Het hangt ervan af waar ik op een bepaald moment zin in heb, maar dat geldt ook voor de tekenaar. Ik werk in diverse genres omdat ik bang ben me anders snel te vervelen, of een stempel opgedrukt te krijgen. Ik begon met humor, maar daarna ben ik andere mogelijkheden gaan onderzoeken: poëtisch, filosofisch, sciencefiction, historisch, detective, noem maar op. Mijn samenwerking met talentvolle auteurs als Denis Bodart, Gwen de Bonneval en Matthieu Bonhomme bood me de gelegenheid om verschillende verhaalsoorten uit te proberen. Soms word ik benaderd door een tekenaar die al een idee voor een verhaal heeft, zoals met *Jolies ténèbres* en Eric Sagot met *Paco, les mains rouges*. Ik geef er echter de voorkeur aan zelf aan de oorsprong van het verhaal te staan. Wanneer een tekenaar en ik het eens zijn over een scenario schrijf ik een synopsis en werkt hij daarvan een paar bladzijden uit. Dan leggen we ons plan voor aan een paar uitgevers die we gericht selecteren. Ik ga bij voorbeeld niet met heroic fantasy naar Futuropolis. Daarna luisteren we naar hun kritiek en eventueel aanbod. Het belangrijkste is dat er een klik met de uitgever ontstaat. Dat we gevoel krijgen dat die zich hard wil maken voor het project.

Hoe verloopt de samenwerking met een tekenaar?

Dat hangt er vanaf. Sommigen ontvangen liever in één keer het hele scenario, anderen krijgen liever de pagina's één voor één. De verhalen van *Green Manor* waren al klaar voordat Denis ook maar een idee had waar het over ging. *Zeven psychopaten* was zelfs al geschreven voordat ik wist wie het zou gaan tekenen. Dat is wel uitzonderlijk.Over het algemeen zorg ik voor uitgeschreven pagina's met daarop de precieze dialogen en acties van de personages, uitgesneden in vakken. Heel soms teken ik zelf één of twee scènes, om het beter uit te leggen. Ik hou zoveel mogelijk rekening met de wensen van een tekenaar. Het is niet de bedoeling dat hij meeschrijft aan het verhaal, maar aangezien een tekenaar er gemiddeld zo'n jaar mee bezig is vind ik het alleszins redelijk dat zo'n iemand ook een stem heeft in het geheel.

In het begin van mijn loopbaan was ik meestal teleurgesteld door de manier waarop de tekenaars met mijn scenario's om gingen. Tegenwoordig ben ik flexibeler. Ik accepteer makkelijker de voorstellen van de mensen met wie ik samenwerk en ik bemoei me alleen nog met een tekening als die de leesbaarheid van het verhaal in de weg staat.

Met wie loopt de samenwerking het best?

Ik kies tekenaars niet bewust uit en laat me meestal leiden door het lot. Iedere samenwerking is weer anders. Sommige auteurs geven mij carte blanche, anderen geven duidelijker de richtlijnen aan en bemoeien zich met de verhaallijn of de dialogen. Ik kan met beide manieren van samenwerken uit de voeten. Het is heerlijk om in je eentje te schrijven, al bestaat dan het gevaar dat je jezelf gaat herhalen. Het samen schrijven kan weer heel verrijkend zijn, met het risico dat er conflicten kunnen ontstaan.

Hoe komt het dat je zo succesvol bent?

Het waarom is moeilijk te verklaren. Allereerst puur geluk. Op het juiste moment de juiste mensen tegenkomen die me opmerkten en me op weg hielpen. Verder: hard werken. Ik heb bijna tien jaar lang zeven dagen per week aan één stuk door flink gewerkt. Ik begin mijn tempo nu pas te vertragen. Ik heb ook geleerd om kritiek te aanvaarden en aan mezelf te twijfelen. Bovendien weten de uitgevers inmiddels dat ze mijn projecten kunnen verkopen, dat telt mee.

Ik waak er wel voor om mezelf te herhalen. Ik probeer bij een nieuw verhaal mijn lezers te verrassen, met het risico dat ik de plank missla, maar met als voordeel dat het moeilijker wordt om mij vast te pinnen op een bepaald genre. Daar hou ik niet van. Ik blijf dus doorgaan met het maken van uiteenlopende one-shots zonder mezelf een nieuwe serie te ontzeggen, of me op de klassieke literatuur te storten, of misschien aan een digitaal avontuur op het internet te beginnen... Alles is mogelijk!

Chemie

Jij schreef het eerste deel – *Zeven psychopaten* – in de serie *Zeven*. Hoe kwam dit deel tot stand?

David Chauvel (scenarist van ondere andere de maffiastrip *Cosa Nostra*. MvM), die ook een deel in de serie heeft geschreven, vroeg of ik er aan mee wilde werken. Uitgangspunt was het maken van stripvariaties op de

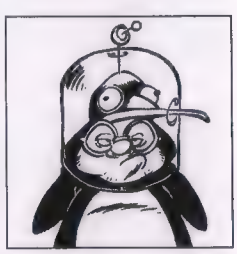

ONDER - **Sciencefiction-portretjes, horend bij *Een wolkeloze toekomst*, een strip over de toekomst die Vehlmann maakte met de tekenaars Bruno Gazzotti en Ralph Meyer. Later maakte de scenarist met ieder afzonderlijk een reeks: *Alleen* en *IAN*.**

BOVEN - Opgeschetste en definitieve pagina uit een aflevering van *Green Manor*.

film *Seven Samoerai*. In eerste instantie ging ik vanwege tijdgebrek niet op het aanbod in, maar het idee bleef hangen. Nadat ik er een paar nachtjes over had geslapen, kreeg ik het idee om zeven dwazen met een parachute te laten landen in Berlijn om Hitler te vermoorden. Ik heb toen onmiddellijk David opgebeld en hem verteld dat ik zijn aanbod accepteerde. Het idee gaf mij namelijk een enorme kick. Ik hoefde geen zeven verschillende karakters te zoeken; ik kon volstaan met het kiezen uit zeven pathologische mogelijkheden, zoals paranoia, schizofrenie, depressie. Deze thematiek stelde mij in staat om krankzinnigheid, zowel collectief als individueel, te behandelen. Een onderwerp wat mij enorm boeit. Vervolgens was het David die me voorstelde om met de Britse comictekenaar Sean Philips samen te werken, wat ik met plezier aanvaardde.

Wat is de chemie tussen jou en Frantz Duchazeau? Jullie hebben in Frankrijk al verschillende strips gemaakt met soms bizarre titels als *Dieu qui pue dieu qui pète et autres petites histoires Africaines* en *Le diable amoureux et autres films jamais tournés par Méliès*.

Ik waardeer zijn werk enorm. Dat is eigenlijk de hoofdreden waarom wij zo vaak hebben samengewerkt. Op dit moment geeft Frantz er de voorkeur aan om weer alleen te werken.

Met Ralph Meyer maakte je in de jaren 2000 de serie *IAN* over de robotmens die ontworpen is volgens Intelligentie op Artificiële en Neuromechanische basis. Hoewel er vier delen verschenen is de serie nooit breed aangeslagen. Waar lag dat aan, denk je?

Volgens mij komt het door de start. Ralph en ik stonden er niet helemaal hetzelfde in en die 'twijfel' kreeg vat op het verhaal. Ik heb te veel naar het compromis gezocht. Dat was af en toe pijnlijk, te meer omdat we goede vrienden zijn. Het bewijs dat een goede vriendschap geen vereiste is voor een goede werkrelatie.

Wat is je eigen favoriete strip?

Dit klinkt misschien hautain, maar ik hou van alle boeken die ik geschreven heb. Een boek is toch je kindje: je weet heus wel dat er hier en daar wat aan schort, maar je houdt er toch van. Stiekem zijn mijn lievelingetjes wel *Green Manor*, de serie waarmee ik ben begonnen, en *Alleen*, omdat ik bij iedere nieuwe aflevering de helden weer even leuk vind.

Mijn favoriete strip is *Heer der dolende zielen*, met Matthieu Bonhomme als tekenaar, over een onderwijzer die op een eiland bij een moordzaak vol mysteries betrokken raakt. Het is een beklemmend verhaal. Wat was je uitgangspunt?

Matthieu en ik zijn samen op zoek gegaan naar een idee voor een serie. Ik opperde toen het oude idee van een 'onderzoeker naar het bovennatuurlijke', die uit de Middeleeuwen kwam. Al pratende beseften we dat het

idee veel sterker en interessanter zou worden wanneer we ons personage in de eeuw van de Verlichting zouden plaatsen. Ik ben geen al te grote geschiedenisfan – personages en sfeer vind ik belangrijker – dus ik heb wel wat onderzoek moeten doen om al te grote fouten en anachronismen te vermijden.

Schrijven als een kok

Heb je nooit last van ideeënarmoede?

Nee, ik heb eerder te veel dan te weinig materiaal in mijn map. Het probleem ligt vaak bij de tekenaars. Zij moeten een idee leuk vinden en de tijd hebben om het uit te werken.

Ik blijf nieuwsgierig naar alles. Ik probeer overal ideeën uit te halen, ik lees veel politieke en filosofische essays. Zelfs als ik ze niet direct kan gebruiken zorgen die stukken er in ieder geval voor dat ik de wereld iets beter begrijp. Daarnaast maak ik ook collages van filmfoto's, à la sommige surrealistische kunstenaars. Uit die nieuwe beelden put ik ook inspiratie. Werken volgens een vooraf bedacht thema doe ik eigenlijk nooit. Ik heb ook bijna nooit een kant-en-klaar-verhaal in mijn hoofd als ik begin te schrijven. Er zitten natuurlijk wel bepaalde thema's in mijn verhalen. Die thema's dringen zich aan mij op terwijl ik aan het schrijven ben. Dan besef ik ineens dat het script gaat over waanzin, de dood of ouder/kind-relaties. Het gebeurt wel eens dat ik het begin van het scenario herlees met dit nieuwe element in mijn achterhoofd en bepaalde passages herschrijf om dit thema meer te benadrukken.

Hoe werk je het liefst? In stilte of met de radio of muziek aan? Alleen thuis, of in studioverband?

In de ochtend vind ik het prettig om in alle rust te werken. De muziek staat om de concentratie te behouden dan regelmatig uit. In de middag schrijf ik ook, maar dan wat relaxter. Soms ga ik naar de bibliotheek of pak ik een terrasje. Als ik achterloop op mijn planning zit ik de hele dag achter mijn computer, tot 8 of 9 uur 's avonds, wat niet altijd goed uitpakt. Het ideale plaatje is eigenlijk om te werken op het ritme van een vakantieganger: beetje schrijven, veel dagdromen, een wandelingetje maken et cetera. Maar de huur moet worden betaald!

Het liefst werk ik aan één scenario, maar aangezien het geld ergens vandaan moet komen, werk ik meestal aan twee of drie verhalen tegelijkertijd. Die scenario's lopen niet gelijk met elkaar op: het eerste scenario is een grove schets, de tweede is bijna klaar en de laatste moet nog helemaal opgezet worden.

Hoe voel je aan of een scenario geslaagd is? Laat je het iemand lezen?

Soms beschrijf ik wel eens bepaalde passages aan vrienden, maar dat gebeurt eigenlijk zelden. De enigen die er toe doen zijn de tekenaar en de uitgever. Daarbij komt dat het moeilijk is voldoende afstand te nemen tijdens het schrijven om te kunnen weten of een scenario geslaagd is of niet. De ene keer moet ik veel aan een script schaven en duurt het maanden voordat het af is omdat er veel overleg is met een tekenaar. De andere keer ben ik in twee, drie weken klaar. Dat hangt meestal samen met de voorbereidingsfase, waarin ik bij voorbeeld in de bibliotheek onderzoek doe. Als dat niet vlot verloopt, gaat het schrijven daarna ook langzaam.

Eigenlijk komt het er op neer dat ik me pas kan ontspannen als het album is uitgebracht en ik ten minste één positieve reactie heb gekregen van welke lezer dan ook. Dan kan ik de eventuele vijftien andere slechte kritieken beter accepteren.

Wat is het geheim van een goed script?

Inlevingsvermogen in de personages en een origineel plot. Humor is ook belangrijk, alleen weet je nooit van te voren of een grap overkomt. Humor is een zeer fijn mechaniekje, heel persoonlijk en delicaat. Het komt vaak voor dat ik de enige die om een bepaald grapje moet lachen. Maar ik heb gemerkt dat de dialogen en situaties waar ik echt heel hard om moet lachen, mijn lezers ook laten lachen.

Toch blijft een goed script een mysterie. Het is zoals soms met koken; alle ingrediënten zitten er in maar het resultaat is desondanks teleurstellend. Zelf hoop ik met het verstrijken van de tijd een steeds betere kok te worden!

michel.van.merrienboer@stripschrift.nl

Met dank aan Irene Spijker en Pamela Loeven voor de vertaling.

ONDER - Met Matthieu Bonhomme maakt Vehlmann de reeks *Heer der dolende zielen* over bovenatuurlijke krachten en de angsten daarvoor.

ALS JE MOET GAAN, DAN MOET JE GAAN...
VRRRR
345665
TOK TOK
JA?
BRMMM... HELLO, MR. DONSTRAW. IK HEB EEN BRIEF VOOR U.
EEN BRIEF?
EH, JA... U KRIJGT NIET VEEL POST, HÈ? DIT IS DE EERSTE BRIEF IN JAREN! HAHA!
LEG HEM OP HET TAFELTJE EN VERDWIJN.
EH... GOED...
NOG STEEDS EVEN GESCHIFT, DIE KEREL.
VRRRROM...

HET IS EEN BRIEF VAN PAPA...
HIJ SCHRIJFT DAT HIJ ERG ZIEK IS. HIJ VRAAGT OF IK KOM. HIJ WIL MET ME PRATEN.
WAT DENK JE, MAM? VOOR MIJ MAG HIJ IN Z'N EENTJE CREPEREN. ALLE ELLENDE DIE IK HEB MEEGEMAAKT, IS ZIJN SCHULD.
ALS JIJ TIJDENS JE ZWANGERSCHAP NIET WAS BLOOTGESTELD AAN ZIJN SMERIGE STRALING, DAN WAS IK NORMAAL GEWEEST.
IK WAS ZEVEN TOEN IK ZO STERK BEGON TE WORDEN, WEET JE NOG, MAM?
IK HEB LUCY DOODGEMAAKT TOEN IK MET HAAR AAN HET SPELEN WAS.
IK BRAK HAAR RUGGENGRAAT ZONDER DAT IK ER ERG IN HAD.
EN DIE NACHT HAD IK EEN NACHTMERRIE EN SLOEG IK EEN GAT IN DE MUUR.
PAPA ZEI DAT HET KWAM DOOR ZIJN ONDERZOEK NAAR PARALLELLE WERELDEN. DAT MIJN LICHAAM ZICH BEVOND AAN DE GRENS VAN TWEE DIMENSIES OF ZOIETS. IK SNAPTE ER NIET VEEL VAN.
VOOR MIJ BETEKENDE HET DAT MIJN LEVEN ZICH GING AFSPELEN IN EEN WERELD WAAR DE HUIZEN VAN KARTON LEKEN EN DE MENSEN VAN PAPIER.

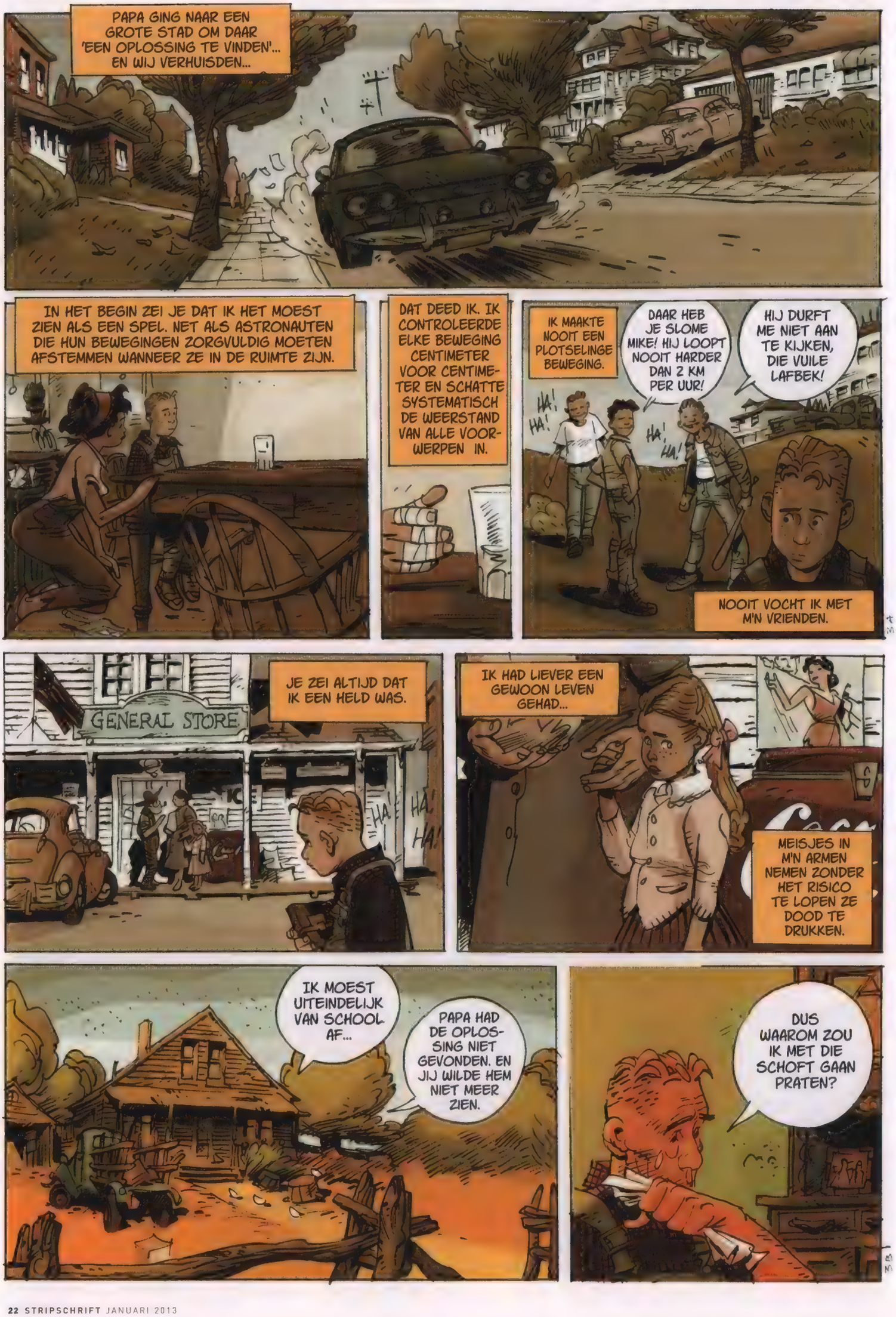
PAPA GING NAAR EEN GROTE STAD OM DAAR 'EEN OPLOSSING TE VINDEN'... EN WIJ VERHUISDEN...
IN HET BEGIN ZEI JE DAT IK HET MOEST ZIEN ALS EEN SPEL. NET ALS ASTRONAUTEN DIE HUN BEWEGINGEN ZORGVULDIG MOETEN AFSTEMMEN WANNEER ZE IN DE RUIMTE ZIJN.
DAT DEED IK. IK CONTROLEERDE ELKE BEWEGING CENTIMETER VOOR CENTIMETER EN SCHATTE SYSTEMATISCH DE WEERSTAND VAN ALLE VOORWERPEN IN.
IK MAAKTE NOOIT EEN PLOTSELINGE BEWEGING.
DAAR HEB JE SLOME MIKE! HIJ LOOPT NOOIT HARDER DAN 2 KM PER UUR!
HIJ DURFT ME NIET AAN TE KIJKEN, DIE VUILE LAFBEK!
HA! HA!
HA! HA!
NOOIT VOCHT IK MET M'N VRIENDEN.
GENERAL STORE
JE ZEI ALTIJD DAT IK EEN HELD WAS.
HA! HA!
IK HAD LIEVER EEN GEWOON LEVEN GEHAD...
MEISJES IN M'N ARMEN NEMEN ZONDER HET RISICO TE LOPEN ZE DOOD TE DRUKKEN.
IK MOEST UITEINDELIJK VAN SCHOOL AF...
PAPA HAD DE OPLOSSING NIET GEVONDEN. EN JIJ WILDE HEM NIET MEER ZIEN.
DUS WAAROM ZOU IK MET DIE SCHOFT GAAN PRATEN?

BEHEMOPOLIS.
EINDPUNT.
JEFFERSON
SIR?
U MOET HIER UIT-STAPPEN, SIR. DIT IS HET EINDPUNT.
...JA, IK GA AL...
BESCHOUW HET ALS EEN SPEL, MIKE.
JE BENT EEN ASTRO-NAUT DIE EEN RUIMTE-WANDELING GAAT MAKEN.
EEN ASTRONAUT...
JEFFERSON LINES

OPZIJ! ER ZIJN HIER MENSEN DIE NAAR HUN WERK MOETEN!
SORRY...
TUMBS
HELP ME... IK KOM NIET MEER OVEREIND...
TONY'S
POLICE
!!!
BRROOMM
54
DIT IS HET ADRES.
58

WEET U IN WELK APPARTEMENT MENEER DONSTRAW WOONT?
JE KOMT TE LAAT, MAN.
WAT?
HIJ IS GISTEREN DE PIJP UITGEGAAN. EN IK KRIJG NOG DRIE MAANDEN HUUR!
BEN JE FAMILIE? KUN JE ME BETALEN?
HIJ HAD HET RECHT NIET.
HOOR JE ME?
IK HAD HEM ZOVEEL TE ZEGGEN...
KRAAK
HEY! WAT DOE JE?
BBRROOOOOOO
GOUDEN VALLEY
WAT IS ER GEBEURD?
DIE EIKEL DAAR! HIJ GOOIDE ALLES OM!
MIJN EXCUSES. IK DEED HET NIET EXPRES.

HOOR HEM... 'HIJ DEED HET NIET EXPRES'...
ZIE JE HOE HIJ LOOPT? ALS EEN SLAK! HAHA!
FOR SALE
WAAR DENK JE NAARTOE TE GAAN?
IK HEB U M'N EXCUSES AANGE-BODEN...
IK GELOOF DAT JE EEN LESJE VERDIENT.
DIE LAFBEK DENKT ERAF TE KOMEN MET MOOIE WOORDEN!
HA!
HA! HA!
HA!
HA! HA!
HA!
HA!
AAA
YYYAA AAAAAAA
IK... IK LAAT ME NOOIT MEER... LAFBEK NOEMEN.
EERST BRAK IK DE SCHOUDER VAN DE FRUITKOOPMAN. DAT MAAKTE EEN RAAR GELUID...
DAARNA BEMOEIDE IK ME MET Z'N VRIENDJES.
HET WAS ZO GEMAKKELIJK...
SHRAK !!
!?!

VERDER HERINNERDE IK ME ER NIET VEEL VAN.
HET LEEK ALSOF ER EEN GRENDEL IN M'N HOOFD WAS WEGGESCHOVEN.
VRROOO
SSSSSKKRRRRiiii
HET WAS EEN FANTASTISCHE GEWAARWORDING, ZOALS IN EEN DROOM.
IK SNAPTE ÉÉN DING: JE KUNT NIET ALTIJD VLUCHTEN VOOR JE OUDE KWELGEESTEN.
ER KOMT EEN MOMENT DAT JE ZE MOET CONFRONTEREN.
KROOMM
BOOM
BOOM
WELCOME TO BEHEMOPOLIS
HOE HEETTE DIE JONGEN OOK ALWEER?... DIE ME OP SCHOOL ALTIJD UIT-SCHOLD VOOR LAFBEK?
JA... BOBBY CARTER. IK DENK DAT IK HEM MAAR EENS GA OPZOEKEN.
©VEHLMANN & BODART

Tot lang na zijn dood zal Art Spiegelman vereenzelvigd worden met zijn bekendste grafische roman *Maus*, een aangrijpend holocaustverhaal uit 1980. Maar de Amerikaanse jood is zoveel meer dan *Maus* alleen, zo bewijst de overzichtstentoonstelling *Co-Mix* in het Museum Ludwig in Keulen die nog tot en met 6 januari 2013 loopt. Te zien is vroeg werk, kritisch werk en heel wat reflecties over zijn eigen positie als auteur en mens.

FOTO RUDY VROOMAN

Art Spiegelman
Meer dan Maus alleen

GEERT DE WEYER

Ergens in het midden van de retrospectieve *Co-Mix* hangt, achter glas, het opvallende korte verhaal in zwart/wit, *A Family Heirloom*. De strip is amper acht plaatjes lang, maar het is veelzeggend voor de manier waarop Spiegelman in het leven staat en hoe dat leven hem maakte tot de auteur waarvoor hij vandaag de dag bekend staat. Spiegelman voert daarin zichzelf en zijn zoon op. Als een fiere vader stapt hij met een geschenkdoos naar zijn amper vijfjarige zoon toe. 'Dit hier, zoonlief, bevindt zich al jaren in de familie,' begint hij. 'Mijn vader gaf het mij, en ik geef het nu door aan jou.' Wanneer zoonlief de doos opent, kruipt er een mini-monster uit dat twee tellen later uitgroeit tot een reusachtig kwaadaardig schepsel dat de kleine jongen dreigt te verslinden. Spiegelmans enthousiasme wordt er echter niet minder om. Met een glimlach zegt hij: 'Het zorgt er voor dat je je zo waardeloos voelt dat je niet eens gelooft dat je het recht hebt om te ademen.' In het laatste plaatje reageert de zoon met een zuur gezicht. 'Thanks, papa', waarna hij zich weer over zijn speelgoed buigt.

De New Yorkse auteur zei het tien jaar geleden al: zijn muze was nooit 'de mooie, Amerikaanse, door palmbomen, mooie meiden en wijn gedreven muze. Mijn muze is die van het onheil. Er rest me niets anders.' In de videobox aan het begin van de retrospectieve in Keulen, herhaalt hij dat op een groot televisiescherm, zij het in andere bewoordingen: 'Ik heb niet veel fantasie, ik keer altijd terug naar mijn eigen levensgeschiedenis.' Dat die voor een groot stuk bepaald werd door zijn vader, wordt duidelijk in deze rondreizende overzichtstentoonstelling. Vorig jaar opende de expo op het stripfestival van Angoulême en deed daarna ook Centre Pompidou in Parijs aan. Na Keulen zal de expo te zien zijn in Vancouver en vervolgens in New York. Naar aanleiding van deze expositie heeft Flammarion de tweetalige (Engels/Frans) catalogus *Co-mix – Art Spiegelman: A Retrospective of Comics, Graphics and Scraps* (ISBN 978-2-0812-8149-3, €30) uitgebracht.

Joodse muizen

In het midden opgesteld, als was het het hart van de tentoonstelling, is een ruimte gewijd aan varkens, muizen,

katten en honden. *Maus*! In dat aangrijpende holocaustverhaal uit 1980 waren de joden muizen, de Duitsers katten, de Polen varkens en de Amerikanen honden. Centraal daarin stond het verhaal van Vladek, Spiegelmans vader die door de auteur zelf beschreven werd als 'een egocentrische, vrekkig oude jood, een meester in emotionele chantage en op de kop toe nog een racist ook'. Vreemd, oordeelde Spiegelman, want de man had Auschwitz overleefd en zou toch beter moeten weten. Toen hij eind jaren 1970, gewapend met een bandrecorder, zijn vader ging uithoren over diens leven in het bekende concentratiekamp, kreeg hij inzicht in zijn vaders gedrag. Hij vertaalde zijn bevindingen naar het tweeluik *Maus* en schreef stripgeschiedenis.

Zo'n tweehonderd origineeltjes hangen nu aan de muren van het Lüdwig Museum, waarbij opvalt dat ze hetzelfde formaat hebben als de gepubliceerde strip zelf. Interessant zijn vooral de voorstudies waarop Spiegelman, vaak met rode stift of potlood, zijn dieren schetst. De Poolse varkens zien er in de eerste versies veel agressiever en realistischer uit, terwijl op drie originelen verderop, die bekend staan als het eerste gepubliceerde korte verhaal rond *Maus*, de muizen nog veel donziger en schattiger zijn. Het zijn die tekeningen die de bezoeker terug katapulteren naar de periode waarin er van een grafische roman over de holocaust nog geen sprake was, en Spiegelman zo goed als onbekend.

Mad vs de Talmoed

Het mooie van de expositie is dat ook 's mans prille werk getoond wordt. Velen zijn het wellicht vergeten, maar Spiegelman is een kind van de underground-scene die is opgegroeid met het satirische stripblad *Mad*. 'Dat blad heeft mijn toekomst bepaald,' wist de auteur. 'Terwijl anderen van mijn leeftijdgenootjes de Talmoed lazen, boog ik me over *Mad*.' Gevolg: hippies, drugs en seks passeerden de revue in zijn strips die hij al op 15-jarige leeftijd maakte voor talloze undergroundblaadjes. Opvallend is daarbij dat zijn stijl uit die periode nog het meest aanleunt tegen die van Robert Crumb, 's werelds bekendste undergroundtekenaar. Zelfs later, toen hij aan *Maus* werkte, maakte hij de befaamde *Garbage Pail Kids*-stickers die op scholen weliswaar waanzinnig populair waren, maar in de ban werden gedaan door leerkrachten en ouders. Kinderen van wie uit het hoofd een atoombom ontploft, plastic varkenmaskers vol groene kots...

BOVEN - Zelfportret.
LINKSBOVEN - Lithografie *The Bastard Offspring...* uit *Lead Pipe Sunday 2*, 1997.

ONDER, VAN LINKS NAAR RECHTS -
- *The Collector*, een lithografie uit 1979.
- Opzet voor het omslag van de eerste Amerikaans editie van *Maus 2: And Here My Troubles Began*, circa 1991.
- Zelfportret met *Maus*-kop voor *The Village Voice* van 6 juni 1989.

Uit: *Spiegelman, 'Behind the Mirror'*, een portfolio van de Parijse Galerie Martel uit 2009.

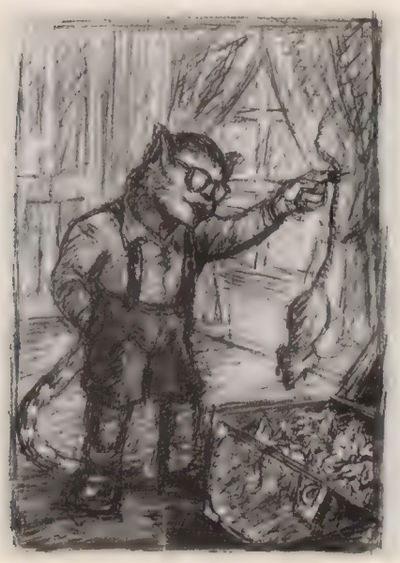

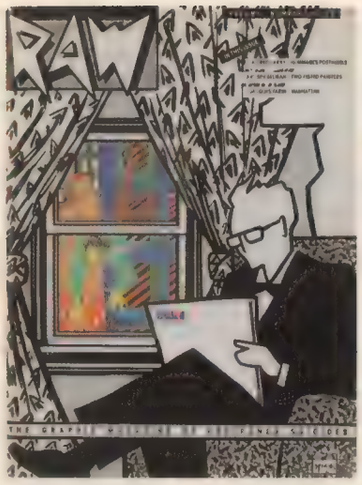

BOVEN - VAN LINKS NAAR RECHTS

- Eerste nummer van *Short Order Comix*, 1973.
- Omslag voor eerste nummer van *Raw*, 1980.
- Studie voor het omslag van *Raw 7*, 1985.
- Gouache voor het omslag van *The New Yorker* van 15 februari 1993. Later gebruikt als omslag voor *Kus uit New York*, waarin tien jaar werk van Spiegelman voor het beroemde tijdschrift is gebundeld.

ONDER - VAN LINKS NAAR RECHTS

- De Duitse uitgave van *Breakdowns: From Maus to Now – An Anthology of Strips* uit, 1977.
- *Comics as a Medium for Self Expression?* Omslag voor *Print Magazine*, mei/juni 1981.
- Illustratie voor *In de schaduw van geen torens* over de aanslag op de Twin Towers van 11 september 2001.

Spiegelman noemde het zijn meest succesvolle post-underground project.

Een groot hoofdstuk op *Co-mix* wordt ook gewijd aan 's mans vaak controversiële omslagen voor *The New Yorker*, zoals een orthodoxe jood die een zwarte vrouw kust of een moeder die haar baby publiekelijk de borst geeft. Thema's die Spiegelman precies dan in beeld bracht wanneer de discussie er net over was losgebarsten.

Discussie dwong Spiegelman ook af door *In de schaduw van geen torens*, een boek dat er kwam naar aanleiding van 9/11. Hierin rekent de auteur af met zijn eigen angsten en voert tegelijkertijd heel wat bekende Amerikaanse strippersonages op. Dat soort hommages zie je als bezoeker voortdurend. Eén opvallende, vier platen tellende hommagetekening, *Abstract Thought is a Warm Puppy*, is zelfs opgemaakt als een lange *Peanuts*-aflevering. Niet de hond Snoopy ligt er te typen op het dak van zijn hondenhok, maar de muis Spiegelman. In dat verhaal passeren ook Dilbert, Krazy Kat, de Katzenjammer Kids en zelfs enkele *South Park*-leden de revue. Nog opvallender toont Spiegelman zichzelf in het autobiografische *Breakdowns*, waarin hij via korte verhalen afrekent met zijn verleden en complexen.

Veelomvattend

Wat opvalt is de diversiteit van het werk van Spiegelman. Zijn oeuvre is veel omvattender dan algemeen wordt aangenomen. Niet alleen in thematiek, maar ook qua stijl, grafische vormgeving en inkleuring. Hij buigt hij zich zelfs over de scrapeboard-techniek. Ook wordt Spiegelman redacteur van het avant-gardistisch stripmagazine *Raw*, dat internationale stripgrootmeesters aantrekt, en de kinderversie ervan: *Little Lit*.

Duidelijk is dat hij een opvallende stem vertegenwoordigt, en dat wellicht nog lang zal volhouden. Niet dat *Maus* nu uit Spiegelmans systeem is. Integendeel. Zijn meest recente uitgave luistert naar de naam *Metamaus* (Oog & Blik/Bezige Bij, ISBN 978-90-5492-330-5, 300 pagina's met cd, hk, €39,90) en is een fors boek waarin hij via interviews, foto's, documenten en allerhande schetsmateriaal terugkeert naar de oorsprong van *Maus*, alsook de vraag hoe die grafische roman zijn leven beïnvloedde. Aan de basis van dat alles ligt zijn egocentrische vader en diens verleden, zijn zachtaardige moeder (die zelfmoord pleegde) en zijn eigen turbulente jeugd.

De kans dat bezoekers zich bij het verlaten van deze expo nog steeds afvragen waarom deze auteur zich, meer dan dertig jaar na *Maus*, nog steeds regelmatig als muis tekent, is uitermate klein.

geert.de.weyer@stripschrift.nl

Meer info: *www.museum-ludwig.de*

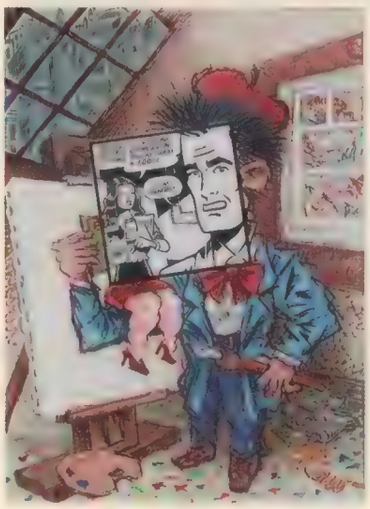

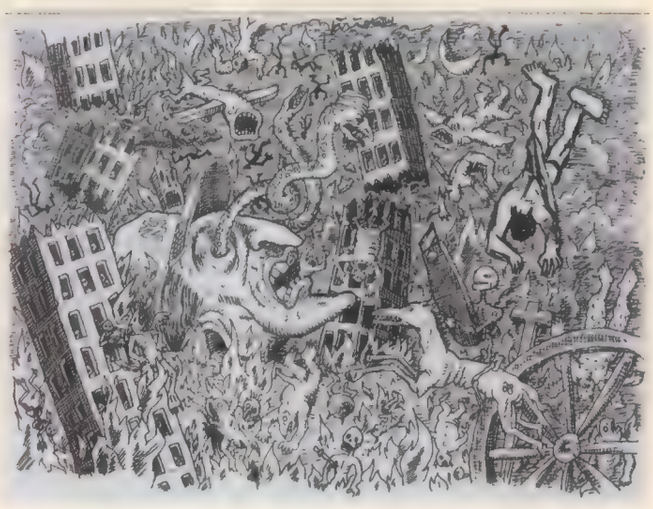

Lieve lezers...

...Vorig jaar kreeg ik het voor elkaar om twee stripauteurs [illegible] *op het stripfestival Winternachtenfestival. Best bijzonder, want eigenlijk is dat festival voor hele serieuze schrijvers en dichters, en mensen met moeilijke brillen en corduroybroeken.*

Ik had er, op een podium in een goed gevulde zaal, een goed gesprek met Inge Heremans (Ilah) en Peter Milligan (Hellblazer).

Iedereen was tevreden, maar niemand in de stripwereld sloeg er enige acht op, want het was ik die het hele ding had opgezet en presenteerde, en dan zal het roesten dat je geliefde medium een serieus podium krijgt op een echt literair festival. Kinnesinne is koning in Nederland Stripland.

Maar kom, we lullen er niet meer over. Komend jaar, op zaterdag 21 januari, is er weer een kans, want dan mag ik weer iets met strips doen en nu in de Grote Zaal (Tadaa!) van het Theater aan het Spui. Het Haagse Spui dus en dit jaar heb ik een goed gesprek met Barbara Stok, Peter van Dongen en (roffelderoffel) De! Grote! Thé! Tjong! Khing! Gaaf he? Thé Tjong-Khing! Niet dat Barbara Stok en Peter van Dongen niet geweldig zijn, maar Thé Tjong-Khing, man. Die ken ik al mijn hele leven. Pas vorig jaar durfde ik hem voor het eerst aan te spreken om hem te interviewen voor Vrij Nederland. *Hij was een beetje sceptisch, want hij had rare verhalen over me gehoord, zei hij later. Maar tijdens het interview bleek ik een hartstikke geschikte kerel te zijn. Thé Tjong-Khing, ik herlees zijn* Arman & Ilva *in de prachtige verzorgde uitgaven van Mat Schiffersteins Sherpa, en naar elk plaatje staar ik minutenlang. Die elegante inktstrepen, dat zinnelijke lijnenspel. Toch vind ik de korte verhalen die hij maakte voor* De Vrije Balloen *het mooist. In één van die verhalen wordt een huisvrouw in elkaar geslagen door haar man, terwijl ze van dat typische jaren zeventig sociaalwerkersjargon papegaait. Het ziet er uit als een sierlijk ballet, het gebabbel van die vrouw werkt op de lachspieren, maar het is snoeihard en cynisch.*

Dat is Thé op zijn best, als hij je heel dichtbij zich lokt met zijn charmante innemendheid, zijn ontwapenende grijns, en dan beng! Breekt-ie zo je neusbotje.

In wezen zijn Barbara Stok en Peter van Dongen van hetzelfde allooi. Stok met haar naïeve tekenstijl, in haar laatste boek zelfs Dick Bruna-achtig, die je totaal op het verkeerde been zet, want voor je het goed en wel doorhebt, ben je deelgenoot van haar existentiële eenzaamheid. Van Dongen met zijn Kuifje-achtige platen. Zo mooi, zo sfeervol en dan zit je opeens naar een rij lijken in een sawah te kijken.

Daar zal het 21 januari over gaan, over die spanning tussen de charme van een sierlijke tekening, en de pijn van de cynische realiteit.

Kom gewoon kijken, na afloop hebben we het er over. Kaarten bestellen op Winternachten.nl

peter.breedveld@stripschrift.nl

ADVERTENTIE

STRIPS & VEEL MEER!
STRIPS & veel meer!
Scheffersplein 1 Dordrecht
078 6142012 • stripwinkel-sjors.nl
STRIPWINKEL SJORS
313
STRIPCURIOSA
driedertien
STRIPCURIOSA
Voorstraat 313 Dordrecht • 078 6489500

ADVERTENTIE

•STRIPS•GAMES•MANGA•
SPECIAALZAAK
EPPO
Kleine Berg 33 • 5611 JS Eindhoven
Tel. 040 - 2 441 882 • www.eppo.nl

GROEI BRILJANTEN

Zoals sommige briljanten bij de juwelier omgeruild kunnen worden tegen een exemplaar van groter formaat, zo zit er ook groei in de ontwikkeling van sommige stripmakers. Zij ontstijgen het small-presscircuit en zullen zich wellicht binnen overzienbare tijd voegen bij hun professionele collegae. *Stripschrift* brengt deze groeibriljanten van de stripwereld in kaart.

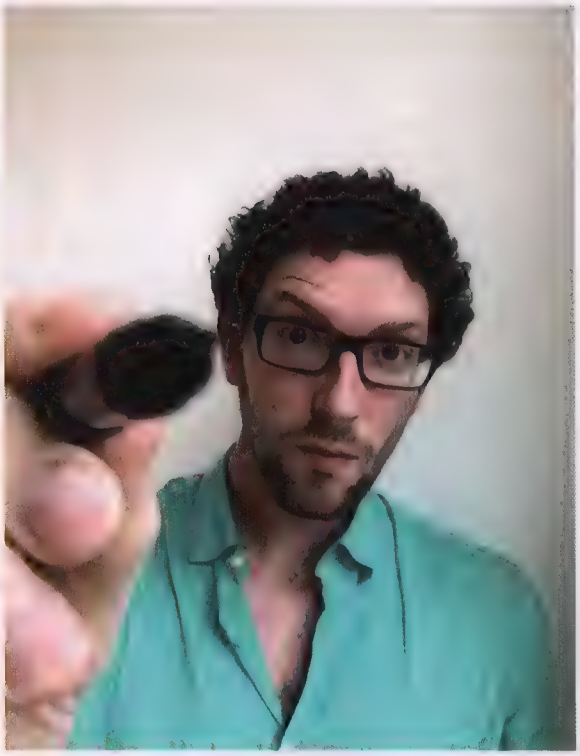

FOTO STUDIO CKOE

Ckoe is een gelukkig mens

PETER MOERENHOUT

Ckoe... achter dit simpele maar inventieve pseudoniem van Hans van de Meulengraaf gaat een man schuil die simpel maar inventief werk maakt. Schattig ook en, gelukkig, meestal met een hersenkronkel. Wat dacht je van een strip over een lief uiertje dat zich losscheurt van de koe en de wondere, wijde wereld intrekt, of een reeks korte animaties over Proefkonijntje, dat juicht bij aanzienlijke fysieke tegenslag?

In tegenstelling tot de rest van de wereld is Ckoe niet begonnen met tekenen tijdens zijn kindertijd. Wat hij zich wel nog herinnert is dat hij voor 1998 op zichzelf kunstzinnig bezig was met verf' en dat hij het echte tekenwerk pas nadien oppikte toen hij lessen volgde aan de Design Academy Eindhoven.

Tijdens de vijf jaar die Ckoe besteedde op de schoolbanken van de Academy richtte hij een punkzine op: *Hades' World*. Daarin publiceerde hij zijn eerste strips. Al snel kon hij zijn werk eveneens kwijt aan *Stripster.eu* en nog later aan de tijdschriften *Stripper* en *Incognito*.

In die tijd was tekenen voor Ckoe een manier om zijn frustraties en vreemde ideeën snel op papier te krijgen. We mogen dus onze handen dichtknijpen dat niet sport of iets dergelijks zijn uitlaatklep werd. Tekenen sloop in zijn bloed en werd een handeling die even natuurlijk aanvoelde als ademen. Ook het feit dat men, in tegenstelling tot ademen, altijd en overal kan tekenen, spreekt Ckoe aan.

Naast strips begon hij ook te experimenteren ('klooien', noemt hij het zelf) met animatie. Hij kreeg van De

RECHTS - Dixi's voor Lowlands TV.

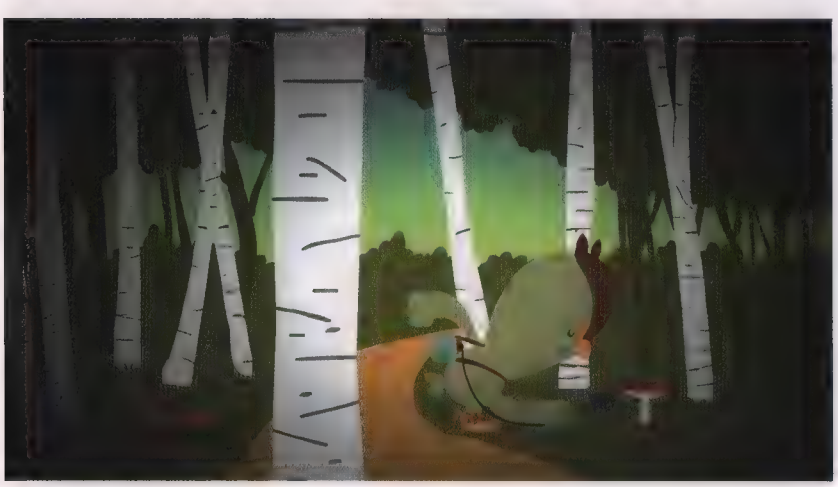

ONDER - Still uit de korte film *Walther*, waaraan nog wordt gewerkt.

Effenaar, een concerthal in Eindhoven, een podium op hun maandelijkse dansavond. De *visuals* waarmee hij die opfleurde waren zijn eerste leerschool op het gebied van animatie.

In 2002 startte Ckoe *Itching Hands*, een serie animatiefilmpjes van 10 seconden die de zender MTV later oppikte om te gebruiken als laadschermpje voor mobiele telefoons. Ckoe's interesse voor animatie culmineerde in 2005 in *Saddog*, een animatiefilm 'die over de wereld gaat'.

Liefde op het eerste gezicht

Terug naar strips. Ckoe publiceert sinds 2003 in allerlei bladen: *Zone 5300*, *Okki*, *Jippo*, *Farfelu*, *Plots Stripmagazine* en nog heel wat meer. Tussen 2007 en 2012 publiceerde uitgeverij Bries vier deeltjes van *Uier*. Dit jaar verscheen een dik vijfde deel: *Weerom*.

Afwisseling en combinatie zijn toverwoorden voor Ckoe. Hoewel hij, als het om animatie gaat, het nodige geduld kan opbrengen, heeft hij bij andere zaken behoefte aan

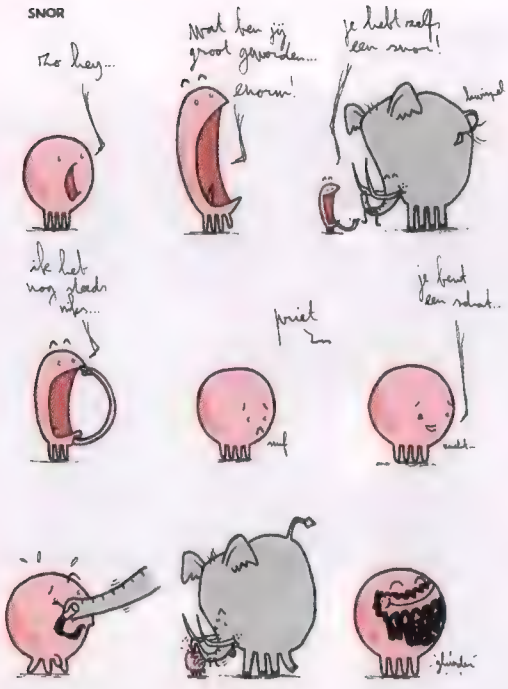

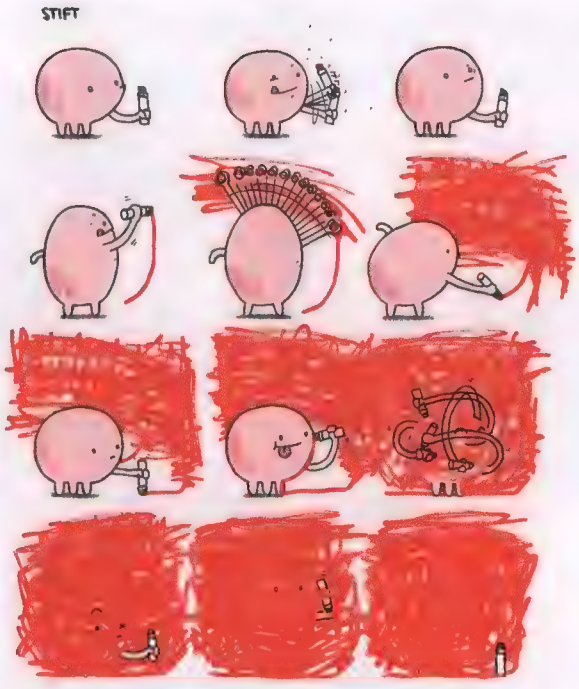

LINKS - Twee afleveringen van *Uier*, uit *Weerom*.

snelheid. Dat hij niet specifiek in één tekendiscipline actief is, is eveneens te wijten aan de diversiteit. Ckoe wisselt het animeren dan ook af met tekenen. Zelf schat hij dat hij voor elk half jaar dat hij tekent een half jaar animeert.

Ook in zijn materialen blijft het niet bij één ding. Soms gebeurt alles met pen en papier, soms komt Photoshop om het hoekje loeren en soms wordt alles door elkaar heen gebruikt. Wat ook voor afwisseling zorgt, is het live tekenen op muziek, het zogenaamde *cartoonjocken*. Dat herbergt sowieso veel afwisseling en de snelheid leert je beter tekenen.

De wereld staat niet stil en Ckoe is bezig met tal van projecten. Hij verzorgde in augustus van dit jaar enkele animaties voor Lowlands, heeft nog wat ideeën liggen voor korte animatiefilms en is van plan de wondere wereld van de *augmented reality* binnen te treden (het toevoegen van computerbeelden aan werkelijke beelden, meestal live en vooral voor tablets en smartphones). In de eerste app die in de pijplijn zit is een hoofdrol voor Uier weggelegd.

Op het vlak van strips is Ckoe aan twee projecten bezig. Het ene moet iets met vogels worden en het andere wordt een woordenloos boek rond de nieuwe figuur Gitaarvos.

Geluk is kunnen doen wat je wilt doen (en ervoor betaald worden). Op dat vlak vindt Ckoe zichzelf een gelukkig mens. Zonder ambitie of doel kan men echter niet leven dus blijft hij zichzelf uitdagen. Het eerstvolgende doel is een (lange) korte film regisseren.

LINKS - Vrijwerk

Alles is te volgen op zijn rijkgevulde site. Check daarop zeker ook eens 'Illustrious', vrij werk waar nog steeds aan toegevoegd wordt. Ckoe is deze gestart om zijn stijl te verbreden en ook 'gewoon' uit liefde voor het tekenen.

Met die liefde zit het volgens mij wel snor want bij mij was het liefde op het eerste gezicht.

peter.moerenhout@stripschrift.nl

Meer info:
www.ckoe.net
www.uierislief.nl

ADVERTENTIE

BOUTERBODE

De **Bouterbode** is hét blad over het werk van Jean Dulieu.
Vanaf nummer 50 verschijnt het met een nieuwe vormgeving
en geheel in kleur. Neem nu een abonnement.
(€7,50 voor vijf edities, rekening 3945495, Uitgeverij De Meulder)
Nummer 50 ontvang je er gratis bij!

www.demeulder.nl

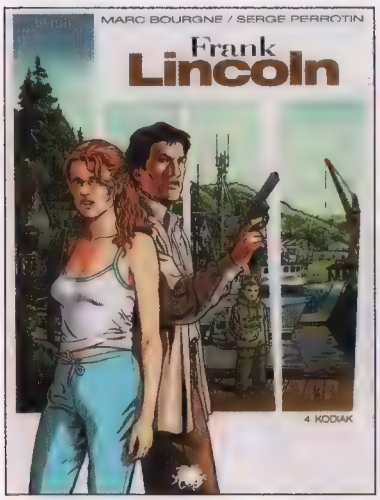

IK WEET PRECIES WAT JE BEDOELT!
JIJ NOG EEN GLAASJE FRIS? IK SCHENK NOG WAT WIJN IN.
NEE, DANK JE... JE DRINKT TOCH NIET TE VEEL, HÈ? NIET ZOALS PAPA?
MAAK JE MAAR NIET ONGERUST, JEAN.

Frank Lincoln 4: Kodiak

Bourgne & Perrotin
Medusa 2012
ISBN 978-94-6157-052-9
Prijs €7,95
48 pagina's
Kleur (sk)

TOPSERIE!

Zo'n acht jaar geleden liet uitgeverij Talent de lezer zitten met een hele set vragen over de razend spannende serie *Frank Lincoln*. Nu geeft uitgeverij Medusa ons een deel van de antwoorden. **Marc Bourgne** wordt in dit deel in het scenario ondersteund door **Serge Perrotin**.

Hoofdpersoon Frank Lincoln is een privédetective wiens vrouw Susan al enige jaren verdwenen is. Zij is door de FBI in een beschermingsprogramma opgenomen en is, nadat ze undercover bij een maffiabaas is geïnfiltreerd, ondergebracht op een legerbasis in Japan. Daar is ze verdwenen nadat ze bevallen is van een zoon. Wie daarvan de vader is, is ongewis omdat ze ook nog eens verkracht is.

Bourgne tekent in een realistische stijl. De gebeurtenissen spelen zich af in het uitgestrekte Alaska wat prachtige natuurplaten oplevert. Het kleurgebruik is expressief, oogt fris en geeft de vaart van het verhaal nog een extra zetje. Met Frank Lincoln zetten de auteurs een geloofwaardig personage neer. Geen onverschrokken held, geen klungelige nobody maar een nuchtere vader die kampt met verschillende gevoelens. Andere vrouwen die hem verleiden, zijn dochter die in de puberteit zit en de haat-liefdeverhoudingen met de FBI die aanvankelijk slechts mondjesmaat informatie prijs geeft over zijn vrouw. Medusa brengt de reeks, overigens net zoals destijds Talent, ook in harde kaft uit. In het nog te verschijnen laatste deel wordt de ontknoping prijs gegeven. Hoe eerder, hoe beter. TdK

Voortdurende strijd

Op een imaginair eiland maken flora en fauna zich op voor een verandering van de seizoenen. De cyclus van de seizoenen neemt wederom een aanvang. De voortdurende strijd om in een vijandig milieu te overleven wordt door tekenaar **Frederico Bertolucci** op weergaloze wijze verbeeld. Het naakte bestaan wordt stap voor stap gevolgd. Door te relativeren en van een afstand toe te kijken via de eenogige vos wordt tijd geschapen. Hij bezit de gave innerlijke klankvoorstellingen ongeschonden zichtbaar te maken. Er wordt gewerkt met opvallende kaders: van klein tot bladvullend.

Dit schitterende en sfeervolle verhaal van **Frédéric Brémaud** besluit met een mini-portfolio van vier platen met tekeningen van de in de strip relevante zoogdieren en vogels. RB

Love 1: De vos

Brrémaud & Bertolucci
Dark Dragon Books 2012
ISBN 978-94-6078-072-1
Prijs €14,95
80 pagina's
Kleur (hk)

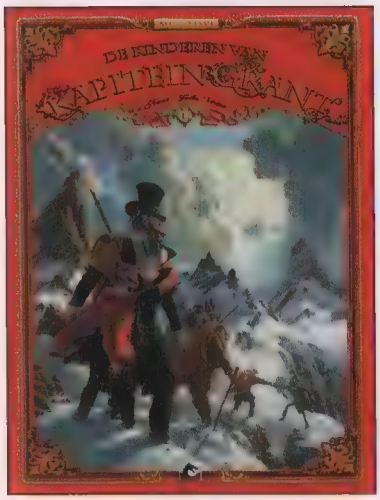

28 JUL 1864.
OPHALEN!! OPHALEN!!
VERDOMME, HIJ LEEFT!
TREK HEM OVER DE RELING!
KIJK EENS AAN! WAT EEN MOOIE VANGST!
MAAR WAT DOET EEN HAAI IN DEZE CONTREIEN?
DAT IS NIET ZO VERWONDERLIJK, LORD GLENARVAN. HET IS EEN HAMERHAAI. DE KOM JE OP ALLE BREEDTEGRADEN TEGEN...

Jules Verne met dieren

De maaginhoud van een hamerhaai is de aanleiding voor een gevaarlijke expeditie die de deelnemers een groot deel van de wereld laat zien. Deze reusachtige vis wordt tijdens een proefvaart van de Duncan, het nieuwe jacht van de steenrijke Lord Glenarvan, voor de kust van Schotland gevangen. De maag van de haai blijkt, bij nadere inspectie, een fles met daarin een noodbericht van een zekere kapitein Grant te bevatten. Deze heeft schipbreuk geleden en is daarna met de overlevende bemanningsleden ontvoerd door inboorlingen. Omdat de autoriteiten in Londen niet mee willen werken aan een reddingsactie gaan de Glenarvans samen met de kinderen van de verdwenen kapitein en een verstrooide cartograaf op zoek.

In dit eerste deel voert de reis naar Patagonië, waar het reisgezelschap wordt belaagd door een condor, wolven en kaaimannen.

Hoewel de personages in *De kinderen van kapitein Grant* zijn afgebeeld als dieren – de Franse cartograaf is een kikker, de Schotse lord is een tijger, de kinderen Grant zijn katten – doet dit in het geheel geen afbreuk aan dit door **Alexis Nesme** meesterlijk getekende en vormgegeven verhaal. Iedere plaat ziet eruit als een schilderij, het lijkt er op of elke tekening ingekleurd is met verf. Er is duidelijk heel wat aandacht aan details besteed, de stad Glasgow wordt heel sfeervol weergegeven alsook de natuur van Patagonië. De auteur heeft de trilogie van Jules Verne uit 1868 zo nauwgezet mogelijk gevolgd.

Kortom, *De kinderen van kapitein Grant* is een spannend prachtboek; deel 2 is in voorbereiding. BP

De kinderen van kapitein Grant 1: De ongelofelijke reis

Nesme
Dark Dragon Books 2012
ISBN 978-94-6078-062-2
Prijs €17,95
48 pagina's
Kleur

Bloedend tandvlees

Smile van **Raina Telgemeier** ontving een Eisner-award in de categorie 'Best publication for teens'. Vanwege de steriele tekeningen en nietszeggende inkleuring van het boek moet het vooral het verhaal zijn geweest dat de jury heeft overtuigd. Telgemeijer vertelt in *Smile* over haar puberteit. Haar probleemloze jeugd wordt stukgeslagen wanneer ze valt en haar twee voortanden kwijtraakt. De kracht van *Smile* is dat het hoofdpersonage eigenlijk niet eens zo lijkt te zitten met het missen van haar tanden. Ze kan er zelfs best met haar vriendinnen over lachen; iets dat ik niet alle pubermeisjes toe zou dichten.

Het grootste probleem van *Smile* is dat het alleen echt interessant is voor tieners, en dan vooral meisjes. Probleem hierbij is dat dit autobiografische verhaal erg politiek correct voelt en op de schouders wordt gedragen door educatieve instellingen en verenigingen. Volgens mij raken tienermeisjes vooral onder de indruk van de veel spannender en gewaagder verhalen die in manga voorkomen. RSp

Smile

Telgemeijer
Silvester 2012
ISBN 978-90-5885-673-9
Prijs €19,95
224 pagina's
Kleur (hk)

Goed tegen kwaad met humor

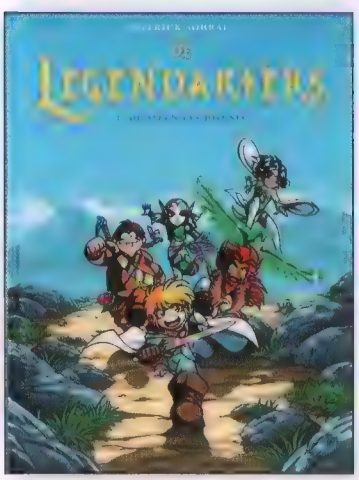

Een fantasysetting. Op de wereld Alysia heeft een groep superhelden de strijd aangebonden met de veroorzakers van het Kwaad. Tijdens hun laatste gevecht met de vertegenwoordiger van het Boze, de magiër Darkhell, breekt een toversteen, waardoor krachten vrij komen die volwassenen transformeren in kinderen.

De groep wordt verantwoordelijk gehouden voor deze ramp. De maatschappij kijkt hen met de nek aan. De voormalige leider van de groep, getergd door de domheid van het volk, roept zijn vier metgezellen op om de vloek van het klein zijn op te heffen. Het kost hem veel overredingskracht voordat de andere groepsleden, twee mannen en twee vrouwen, onder wie een elf, overstag gaan om gezamenlijk een queeste te beginnen. Hun dappere pogingen om de verjonging ongedaan te maken wordt gedwarsboomd door een lastig en vervelend joch, dat qua karakter veel in zich heeft van de te bestrijden magister.

Het verhaal bevat een mix van doldrieste avonturen, veel actie en drukte, gelardeerd met droogkomische humor. De verhaallijn speelt zich af op één niveau. De tekenstijl van **Patrick Sobral** is semi-karikaturaal en gericht op de stripkunst van de Japanse manga met de voor deze tekenstijl kenmerkende grote ogen, onomatopeeën en opengesperde monden. RB

De Legendariërs 1: De steen van Jovenia

Sobral
Silvester 2012
ISBN 978-90-5885-761-3 (sk)
ISBN 978-90-5885-762-0 (hk)
Prijs € 6,95 (sk)
€ 14,95 (hk)
48 pagina's
Kleur (sk + hk)

Agency Interpol 1: Stockholm – De grootmeester van de orde
Agency Interpol 2: Mexico – La Muerte

Bergting/Runberg (deel 1)
Thirault & Marty (deel 2)
Dupuis 2012
ISBN 978-90-3143-204-2 (deel 1)
ISBN 978-90-3143-205-9 (deel 2)
Prijs €6,95
56 pagina's
Kleur (sk)

Waargebeurde feiten

Agency Interpol is een nieuwe reeks van Dupuis, gebaseerd op waargebeurde feiten. Inmiddels zijn de delen *Stockholm* en *Mexico* verschenen. Aangezien Interpol actief is in 190 landen heeft deze serie zeer zeker groeipotentie. De scripts van **Sylvain Runberg** *(Hammerfall, Orbital)* zijn degelijk, Jammer alleen van het houterige, onaantrekkelijke tekenwerk van **Peter Bergting** *(Dungeons & Dragons)*. In de zaak 'Mexico' gaat het over de inspanningen die een Interpol-agent zich, samen met een lokale privédetective, moet troosten om een seriemoordenaar uit te schakelen. Het even gewelddadige als meeslepende scenario van **Philippe Thirault** *(O'Boys, Lucy)* wordt door **Lionel Marty** *(De droom van Jeruzalem)* op een indringende, ongepolijste manier in beeld gebracht. BP

[EN VERDER]

Agent Orange 5: De oorlogsjaren van prins Bernhard 3: De affaire King Kong (Varekamp/Peet, Van Praag). De auteurs, met hulp van historicus Coen Hilbrink, flikten het opnieuw: ze wisten met een nieuw deel van hun satirische bio-strip over het leven van prins Bernhard weer breed de kranten en de journaals te halen. Ditmaal was er tijdens archiefonderzoek extra bewijs boven water gekomen dat prins Bernard gevangengenomen Nederlandse Waffen-SS-soldaten wilde laten executeren zonder enige vorm van proces. Klassestrip in klare lijn èn uitstekend gedocumenteerd! RS

Blake en Mortimer 21: De eed van de vijf lords (Juillard/Sente, Blake en Mortimer). Een ouderwetse aflevering van de reeks met complotten en een whodunnit-afloop. De sfeerbeelden in het donker of met slecht weer zijn Jacobswaardig en we leren ook nog eens iets over de verborgen jeugdgeheimen van Blake. TdK

De Blauwbloezen 56: Tand om tand (Lambil/Cauvin, Dupuis). De auteurs gaan onverdroten voort met deze klassieke reeks. Naar blijkt is de formule, waarin de twee hoofdrolspelers elkaar continue dwarszitten en daarop wraak nemen, nog niet uitgewerkt. Dit keer wordt Blutch gedrogeerd door Chesterfield en neemt deze wraak door de sergeant te melden dat hij vader is geworden. TdK

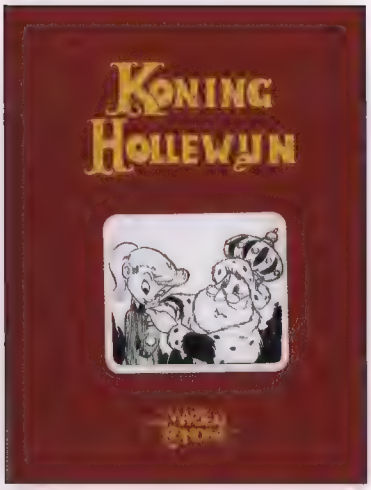

Nederlands striperfgoed in luxe jasje

Uitgever **Hans Matla** doet weer waar hij goed in is. Het uitgeven van prachtige integrale stripverhalen. Na *Eric de Noorman*, *Bommel en Tom Poes* en *Dick Bos* is het dit keer *Koning Hollewijn* die gebundeld en in een luxe jas wordt uitgegeven. Matla kondigt hiermee met zijn uitgeverij Panda weer een project voor de komende zes à zeven jaar aan. Alle 73 verhalen die verschenen tussen 1954 en 1973 zullen in negentien banden worden uitgebracht met een frequentie van drie per jaar. In dit eerste deel wordt ook gestart met het eerste verhaal *De holle appel* dat in maart 1954 voor het eerst in dagblad *De Telegraaf* verscheen.

Ben van 't Klooster nam de potloodtekeningen van deze strip voor zijn rekening; het inkten, waarmee de strip zijn definitieve vorm kreeg, deed **Marten Toonder** zelf. Hij bedacht samen met **Lo Hartog van Banda** de scenario's en introduceert – net als bij de *Bommel*-strip – weer een gedistingeerde heer van stand, omgeven door kleurrijke figuren die wisselend per verhaal een hoofdrol opeisen. Koning Hollewijn blijkt een ingetogen vriendelijke oude heer die gemakkelijk te beïnvloeden is door zijn omgeving, waarin vooral kamerhulp Pieter Plichtpleger en jongedame Wiebel(ine) Wip een prominente rol spelen. Het taalgebruik is overduidelijk Toonderiaans met prachtige volzinnen en zelf bedachte werkwoordsvormen. De verhalen refereren met regelmaat aan destijds actuele situaties maar ook zonder die kennis zijn ze goed te volgen.

Naast *De holle appel* staan in deze bundel ook *De worteltrekker* en *De zoekgeraakte rechten*. Het eerste en derde verhaal verschenen na een paar jaar ook als geïllustreerd verhaal in boekvorm waarvoor ook nieuwe tekeningen werden gemaakt. Beide tekstverhalen zijn eveneens opgenomen in deze eerste bundeling. Tot slot biedt de uitgever ons nog een uitgebreide blik in de promotiecampagne die in *De Telegraaf* liep met daarbij ook interviews met Toonder en zijn vrouw Phiny Dick.

Hoewel *Koning Hollewijn* inmiddels wat gedateerd oogt, verdient deze klassieker uit de Nederlandse stripgeschiedenis deze fraaie uitgave. Opnieuw heeft uitgeverij Panda een belangrijke bijdrage geleverd aan het veiligstellen van Nederlands striperfgoed. TdK

Château Bordeaux 2: De oenoloog (Espé/Corbeyran, Medusa). Dochter probeert familie-wijndomein te exploiteren maar wordt tegengewerkt door haar omgeving. Liefhebbers van het bierepos *De meesters van de gerst* of een olie-tv-soap als *Dallas* komen hier ook aan hun trekken. En het is nog leerzaam ook met al die oenologische ditjes en datjes. RS

XIII 21: Het lokaas (Sente/Jigounov, Dargaud). Eerste album in de reeks waaraan William Vance in het geheel niet meer heeft meegewerkt. En ik ben er al aan gewend, want Jigounov is een meesterlijke opvolger. De hoofdrol is deze keer weggelegd voor Jones. AvO

ADVERTENTIE

Unieke Marten Toonder Foto's!

Te koop in het Letterkundig Museum tijdens de tentoonstelling over Marten Toonder

-Ingelijste portretten in bruinkleurige houten lijsten van 50-50 cm
-Afgedrukt op duurzaam echt fotopapier!
-Gesigneerd door de fotograaf

prijs: 100,- euro

voor meer info: Fjodor C. Buis
fjodorbuis@me.com · 0653-518389

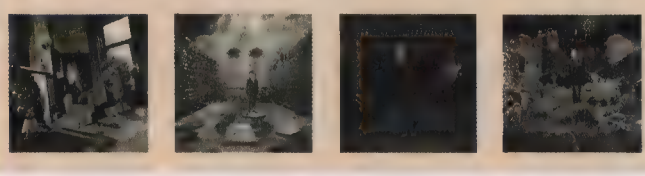

ADVERTENTIE

AKIM
Stripspeciaalzaak

Geen winkel in de buurt,
door ons worden de strips verstuurd

Bestel snel op Akim.nl

* Nieuwe strips
* Antiquarisch
* Tweedehands
* Manga's
* Comics
* Curiosa
* Originelen

Tevens inkoop van
partijen en verzamelingen

AKIM.nl

Stripwinkel Akim Ulgersmaweg 14 9731 BS Groningen

NEW YORK
DE TIJD DRINGT TEVEN?
IK BEN BEKAF, HAROLD!
BEKAF? WAARVAN! APPLAUS IN ONTVANGST NEMEN EN GELD VERDIENEN?
THE GREATEST ILLUSIONIST IN THE WORLD
TRAVIS N.
BLACKSTONE
BEKAF VAN TWEE VOORSTELLINGEN PER DAG.
DIT IS MIJN LAATSTE MATINEE. VANAF MORGEN TREED IK ALLEEN NOG 'S AVONDS OP.
GEEN DENKEN AAN! JE HEBT EEN CONTRACT GETEKEND VOOR DE TWEE VOORSTELLINGEN!
MORGENOCHTEND STELLEN WE EEN NIEUW CONTRACT OP.

Duchenneloanse blik op de wereld

Parijs 1860. Een groepje goochelaars tracht tevergeefs de toeschouwers op straat te bedotten met kaarttrucjes en krijgt als dank een ongenadig pak slaag van het publiek. Dit is het moment dat de samenwerking tussen Jean-Jacques, Nelson en Jenny – 'een stelletje onnozele oplichters' – ten einde komt. Jean Jacques denkt in het spiritisme een goede boterham te verdienen; Nelson en Jenny keren terug naar Londen. In rommelige etablissementen, die gevuld zijn met ruziemakers en dronkenlappen, verdienen ze daar het karige brood met allerhande goocheltrucs. Op een dag kruipt een jongen uit het publiek als vrijwilliger in de magische kist van het duo maar hij is en blijft onvind-

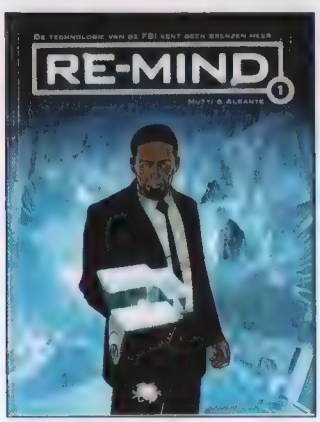

Geen reanimatie waardig

De auteurs van dit album hebben afzonderlijk van elkaar degelijke strips gemaakt. Maar de samenwerking voor deze serie *Re-mind* pakt niet goed uit. Het verhaal van **Alcante** rammelt aan alle kanten en het tekenwerk van **Andrea Mutti** oogt oppervlakkig, slordig en gehaast. Rode draad in het verhaal is een ingenieus apparaatje dat het hele leven opneemt van een persoon met alles wat hij zag en dacht in zijn leven op het moment van overlijden. Dit gegeven is ook al eens uitgewerkt in de film *Source Code*.
Het is lovenswaardig dat uitgever Medusa strips uitbrengt van (Franse) uitgeverijen die een vertaling niet zagen zitten. Maar soms moet je ook series durven overslaan, zoals deze in het Frans bij Lombard uitgekomen reeks *Re-mind*. MvM

Re-mind 1

Mutti & Alcante
Medusa 2012
ISBN 978-94-6157-058-1
Prijs €16.95
48 pagina's
Kleur (hk)

[EN VERDER]

Donald Duck 50-reeks 20: Vijftig dwaze voorvallen van Donald Duck (Karp/Taliaferro, Sanoma). Herdruk van een speciaal *Margriet*-album uit 1982. In de jaren 1980 verschenen deze zondagstrips van tekenaar Al Taliaferro en scenarist Bob Karp in dit vrouwenblad. Er kwamen twee albums van uit. Deel twee zal dan wel in heruitgave als één van de volgende albums uit de *50-reeks* uitkomen. RS

De eenhoorn 4: De dag van de doop (Jean/Gabella, Silvester). Het quotum muterende monsters is vrij hoog in deze aflevering. Helaas gaat dat wat ten koste van het scenario. Het gehanteerde kleurenpalet van Jean maakt het beter verteerbaar. TdK

Heinz van H tot Z 3: I (Windig/De Jong, Oog & Blik/Bezige Bij). We hebben er lang op moeten wachten, maar het is de moeite waard, dit middelste deel uit de *Heinz*-anthologie. De ongeveer 60 pagina's extra documentatie en duiding zijn het kersje op de taart. AvO

Jerome K. Jerome Bloks 23: Post mortem (Dodier, Dupuis). Vreemd genoeg is dit zo'n serie waarvan ik met veel plezier de porties tot me nam als *Robbedoes* wekelijks op mijn mat plofte en waarbij ik maar niet kan wennen aan het in één keer lezen van een volledig verhaal. Zal wel aan mij liggen. Maar blijft klassewerk; deze keer is een rol weggelegd voor de vader van Babs. AvO

De kleine Robbe 16: Dat lucht op! (Janry/Tome, Dupuis). Het niveau van de grappen ontstijgt de

baar als de kist weer wordt geopend. In plaats daarvan ligt er nu een zwarte steen op de bodem. Waar Jenny uiteindelijk veroordeeld wordt voor de verdwijning van de jongen ontkomt Nelson aan een lange gevangenisstraf door naar Amerika te vluchten. In de nieuwe wereld wordt hij dankzij de magische zwarte steen een gevierde illusionist.

Corbeyran onderhoudt ons met een Dickensiaanse kijk op de wereld, die vol zit met archetypische figuren als personages. Zijn verhaal is onderhoudend genoeg, met uitstapjes naar de wereld van fantasy, en maakt nieuwsgierig naar een volgend deel. In **Eric Chabbert** heeft hij helaas een matige tekenaar gevonden die zijn personages voornamelijk flets en houterig verbeeldt. JdL

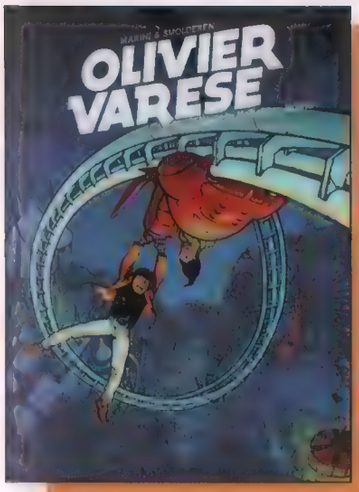

Tweede ronde voor Varèse

In 2005 deed Silvester een eerste poging met een slappe kaftuitgave van het eerste deel van *Olivier Varèse*. Zeven jaar later doet dezelfde uitgeverij een nieuwe poging met deel twee, meevarend op het succes van de andere reeksen van **Enrico Marini**, zoals *De aasgieren*, *De schorpioen* en vooral het mateloos populaire *De adelaars van Rome*. Helaas zijn jeugdzonden niet met werk van vandaag te vergelijken. Het realistische gehalte van *De adelaars van Rome* en *De schorpioen* in zowel scenario als tekeningen is in *Olivier Varèse* ver te zoeken. Voor dit tweede deel nam **Thierry Smolderen** als scenarist het stokje van Marelle over, maar ook hij blijft steken in stereotypen. Hoofdpersoon Varèse blijkt een journalist van likmevestje te zijn, al biedt deze verhaallijn daardoor ook een aantal grappige wendingen. In het tekenwerk van Marini is al wel zijn onmiskenbare talent te ontwaren maar de verfijnde stijl uit latere reeksen ontbreekt. TdK

Olivier Varèse 2: Welkom in Kokonino World

Marini & Smolderen
Silvester 2012
ISBN 978-90-5885-177-2
Prijs €16,95
48 pagina's
Kleur (hk)

middelmaat niet. Een razend enthousiaste kleine Robbe maakt dat met een vleugje ADHD onbewust weer een beetje goed. TdK

Kort Amerikaans 3 (Wolkers/Matena, Bezige Bij). Eindelijk! Door gedoe tussen uitgever en auteur heeft dit slotdeel van de trilogie vijf jaar op zich laten wachten. Maakt het voor de meeste lezers waarschijnlijk noodzakelijk om de eerste twee delen te herlezen voordat aan dit deel wordt begonnen. AvO

Nakara 2: Afwijkenden (Rollin/Boisserie, Medusa). Rollin borduurt met deze reeks voort op de figuren en de sfeer in de serie *De getekende* uit de jaren 1990. In een dorp vol met misvormde koppen is heks Nakara een prettige uitzondering. TdK

ADVERTENTIE

ADVERTENTIE

Strijensedijk 3
3295 KL 's-Gravendeel
Tel.: 06-16110888
info@profbarabas.nl
Stripwinkel Prof Barabas
Uw winkel voor antiquarische strips!
In- en verkoop van strips
25.000 titels op voorraad
Walt Disney en Vandersteen
Originele tekeningen
Stripgadgets en striphoesjes
In onze galerij zijn originele tekeningen te koop van diverse auteurs!
Kom eens kijken in onze nieuwe winkel in 's-Gravendeel
Internetwinkel www.profbarabas.nl

Kruisende verhaallijnen

Verhalen over seriemoordenaars staan al decennia lang in de belangstelling van het lezerspubliek. Auteur **Stephen Desberg** speelt daar handig op in door een serie vermoorde vrouwen op te voeren die aangekleed als 'missen' van de maand januari en februari dood worden aangetroffen. **Alain Queireix**, die we kennen van de bij Talent verschenen serie *Celadon Run* en die als gasttekenaar optrad bij de reeksen *Empire USA* en *I.R.S. All Watcher*, kwijt zich prima van zijn taak om dit gegeven in beeld te brengen. Plaats van handeling is het broeierige klimaat van Californië en de auto's, kostuums en architectuur van de jaren 1960. TdK

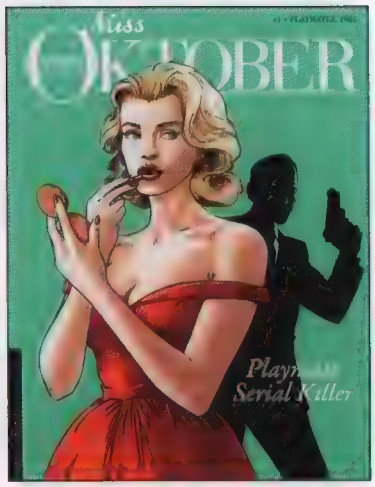

Miss Oktober – Playmate serial killer 1: Playmates, 1961

Queireix & Desberg
Lombard 2012
ISBN 978-90-5581-785-6
Prijs €6,95
48 pagina's
Kleur (sk)

Oubolligheid met Japans tintje

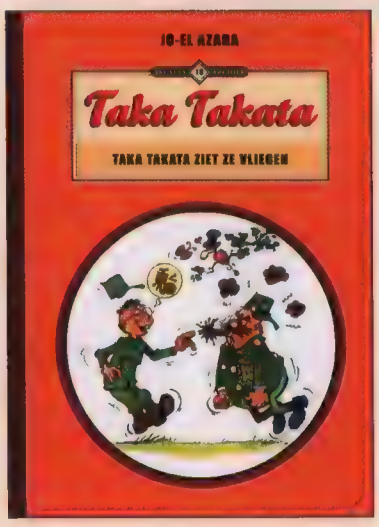

Arcadia Archief 19: Taka Takata: Taka Takata ziet ze vliegen

Azara & Vicq
Arcadia 2012
ISBN 978-90-769-2692-6
Prijs €19,95
48 pagina's
Zwart/wit (hk)

Heeft u zich ook altijd afgevraagd hoe je *Taka Takata* moet uitspreken? Een probleem dat *Zozolala* en William Vance ook al oproepen. Gelukkig maakt dat bij recensies niets uit. Jo-El Azara, het pseudoniem van de Belg **Joseph Loeckx**, tekende voor Willy Vandersteen en Hergé en publiceerde al jong in weekbladen *Robbedoes* en *Kuifje*. Vooral in *Kuifje* werd hij een populaire tekenaar van humoristische strips. Na enige tijd bedacht hij in de jaren 1960 een strip over de Japanse legerkadet Taka Takata en de dommige en bazige officier kolonel Rata Hôsaja.

Taka Takata is een simpele, vriendelijke figuur die te pas en te onpas ge- en misbruikt wordt door zijn baas. Een relatie vergelijkbaar met Leonardo en Leerling, al komt Taka Takata er fysiek vaak beter vanaf. Het taalgebruik van de heren is een knipoog en staat bol van de – voor die tijd gebruikelijke – omslachtigheid. Zinnen zoals 'O onuitsprekelijke grote gelukzaligheid en onaangeroerd plezier, vandaag is een dag van opperste pracht', schieten je constant om de oren. Neem dan ook nog de belegen grappen van **Antoine Raymond** (Vicq) die, vergeleken met de spitsvondige en pittige humorstrips van tegenwoordig, verhaaltjes aflevert die de tand des tijds niet meer doorstaan. De zes eerdere albums verschenen niet voor niets zo'n vijfendertig, veertig jaar geleden (tussen 1969 en 1977). Alleen vanuit nostalgisch oogpunt is deze vanonder het stof vandaan gehaalde stripreeks de moeite waard. TdK

[EN VERDER]

Nico 3: Femmes fatales (Berthet/Duval, Dargaud). Het tekenstijltje van Berthet blijft oneindig boeien maar het scenario van Duval kan wel een zetje gebruiken. Een beetje rommelig en ongeloofwaardig verhaal. TdK

Niet zo, maar zo! (Swarte, Oog & Blik/Bezige Bij). Bundeling van 150 afleveringen van deze tweeplaatjesstrip. Oorspronkelijk afkomstig uit de jeugdrubriek 'De blauw geruite kiel' in het weekblad *Vrij Nederland* en tussen 1985 en 1991 reeds verschenen als vijf losse deeltjes. AvO

Noach 2: En alles wat kruipt (Henrichon/Aronosky/Handel, Lombard). Tweede deel van een vierdelige reeks over het Bijbel-verhaal van de ark van Noach. De film verschijnt in 2014 in de bioscoop. Apocalyptische, spannende strip in donkere stijl. RS

Piratenvlag 2: Voorbij de oceanen (Bingono/Corbeyrand, Medusa). Fantasy met piraten. Voor wie met graagte mooi getekende beelden tot zich neemt met afgehakte handen en hoofden; en laten we de gevierendeelde monsters vooral niet vergeten. AvO

Reportages (Sacco, Oog & Blik/Bezige Bij). Confronterende stripreportages van Joe Sacco die hij voor allerlei tijdschriften en kranten heeft gemaakt. Hij bezoekt ook het oorlogstribunaal in Den Haag. En passant breekt hij een lans voor de rol van de stripjournalist. Zijn uitleidingen bij elke korte strip geven een interessant beeld over de totstandkoming ervan. RS

Sherman 6: De vergeving – Jeannie (Griffo/Desberg, Lombard). Laatste deel van een serie die de uitgever en makers er in zeer korte tijd uitpersten. Binnen twee jaar weten we al wie de dader is van de moord op de

Hoofdpersoon veroorzaakt ergernis

Vijf manieren om over te komen als een romantische snob...
1. Rebelleer tegen iedere vorm van autoriteit, vergeet daarbij uw ouders niet.
2. Jaag koste wat kost het kunstenaarschap na.
3. Trouw in een vlaag van verstandsverbijstering een tè jong meisje.
4. Wees niet bang om geld te vragen, maar haal uw neus op wanneer het u wordt aangeboden.
5. Verlaat en verguis het jonge meisje – met het kind dat ze voor u heeft gebaard – voor een knapper jong meisje, die net zoals de vorige voor u interessant is vanwege haar onbereikbaarheid.

Als dit het definitieve lijstje voor de romantische snob zou zijn geweest, zou de Percy Shelley in het nieuwe stripverhaal van **Daniel Casanave** en **David Vandermeulen** met vlag en wimpel slagen. Het hoofdpersonage van deze nieuwe strip is namelijk een vervelend ventje dat rücksichtslos zijn eigen plezier en vrijheid over de ruggen van anderen, lees: jonge vrouwen, najaagt.

Veel hadden de stripkunstenaars dan ook niet om mee te werken. Het beeld dat in het heden van de Engelse dichter bestaat wijkt niet veel af van dat van de in het stripboek beschreven persoon. Het is voor iemand uit het heden dan ook niet gemakkelijk om mee te leven met de dweperige romantiek van Shelley. Toch zou het tweede huwelijk van de dichter beter verlopen dan het eerste. Sterker nog, de twee geliefden en hun directe vrienden gaven het startsein voor een nieuw hoofdstuk in de Engelse literatuur.

In plaats van alleen op Percy's escapades te focussen, hadden de stripbiografen een laag aan het personage kunnen toevoegen door zijn toewijding aan de dichtkunst en de wetenschap te laten zien. Op deze manier hadden ze een kant van Percy getoond waar de lezers mee hadden kunnen sympathiseren. Nu ergert de lezer zich eigenlijk bijna alleen maar aan het gedrag van de hoofdpersoon van deze strip, iets dat de leeservaring toch wel hevig verstoort. RSp

Shelley 1: Percy

Casanave & Vandermeulen
Blloan 2012
ISBN 978-90-6334-992-9
Prijs € 14,95
72 pagina's
Kleur (hk)

zoon van Sherman. Waarom juist déze zes boeken zowel in hardcover als softcover zijn geproduceerd, zal wel altijd een raadsel blijven. AvO

Sigmund 22: Tweeëntwintigste sessie (De Wit, Harmonie). Het jaarlijkse Sinterklaas- en Kerstcadeau voor lezers met smaak. Aan het omslag te zien is dokter Sigmund helemaal de weg kwijt, maar bij het lezen van het boek blijkt dat best mee te vallen. Niet meer dan anders, in ieder geval. AvO

De werelden van Thorgal: Wolvin 2: De afgehakte hand van de god Tyr (Surzhenko/Yann, Lombard). Geen onaardig mythisch verhaal maar er dreigt een overdosis voor de strip *Thorgal* door al die subseries. Binnenkort start er weer een spin-off: *De jonge jaren van Thorgal*. RS

ADVERTENTIE

Bul Super
Stripboekhandel
– sinds 1976 –
Vanouds de grootste!

Welkom
op onze nieuwe site
www.antiekestrips.nl

En natuurlijk ook
in onze winkel
Stripboekhandel
Bul Super
Breestraat 18-22
te Delft!

ADVERTENTIE

AKIM.nl

Waarom bestellen bij akim.nl ?

- Snelle service
- Uit voorraad leverbaar
- Snel en gemakkelijk betalen
- Niet goed geld terug

Vragen? mail naar info@akim.nl

AKIM
Stripwinkel Akim Ulgersmaweg 14 9731 BS Groningen

Hard-boiled held Parker ('Point Blank') verstript

Achttien jaar zat hij in het vak. Simpel en overzichtelijk: een paar klussen per jaar, het liefst pantserwagens of banken, samen met vier of vijf betrouwbare en vakkundige partners, en de rest van de tijd met een mooie vrouw doorbrengen in een luxe hotel in Palm Springs of Miami Beach. Dat soort plaatsen.

Maar nu was het karwei flink uit de klauwen gelopen. Verraden door één van zijn partners, neergeschoten door nota bene zijn eigen vrouw, voor dood achtergelaten en uiteindelijk, na drie dagen zwerven, in een werkkamp opgesloten wegens landloperij, zint Parker op wraak.

Hij vermoordt een bewaker en ontsnapt, twee maanden voor zijn officiële vrijlating. Parker kan niet langer wachten om de verrader te doden en zijn vrouw om uitleg te vragen. Ook wil hij zijn rechtmatig aandeel van de buit, die uiteindelijk is terechtgekomen bij het misdaadsyndicaat dat zich De Organisatie *(The Outfit)* noemt. Hij gaat daarbij door roeien en ruiten: methodologisch, bruut en meedogenloos.

De avonturen van de nietsontziende, maar desondanks innemende, vrijgevestigde misdadiger Parker (voornaam onbekend) zijn vastgelegd door de New Yorkse schrijver **Donald E. Westlake** (1933-2008). Westlake schreef naast enkele non-fictieboeken meer dan honderd misdaad- en sciencefictionromans, waarvan er verschillende zijn verfilmd. Hij maakte gebruik van meer dan een dozijn pseudoniemen. Als **Richard Stark** schreef hij een twintigtal romans over zijn hard-boiled held Parker. De eerste Parker-roman, *The Hunter*, werd in 1967 verfilmd als *Point Blank*, met Lee Marvin en Angie Dickinson in de hoofdrollen. In 1999 werd het verhaal nog een keer verfilmd onder de titel *Payback*, met Mel Gibson. Bij alle verfilmingen verbood Richard Stark overigens om de naam Parker te gebruiken voor de hoofdfiguur. Zo heette Marvin Walker en Gibson Porter.

Graficus, animator en striptekenaar **Darwyn Cooke** kreeg wél toestemming de naam Parker te gebruiken bij zijn verstripping. Westlake was erg enthousiast over de tekeningen, maar overleed helaas voordat het eerste stripboek helemaal af was.

De Canadees Cooke (1962) is onder meer bekend als tekenaar van *Batman*. Ook gaf hij Catwoman (samen met schrijver Ed Brubaker) een opknapbeurt en tekende meer superhelden uit het Amerikaanse DC-universum. Verder verzon hij de miniserie *New Frontier*, waarbij hij aan de hand van een aantal superhelden en met veel populair-culturele verwijzingen de jaren 1950 verklaart, het mindere tijdperk tussen (vooroorlogse) Golden Age en de Silver Age van de jaren 1960/70 bij DC-comics. Cooke werd onder meer onderscheiden met een Amerikaanse Will Eisner Award en een Canadese Joe Shuster Award.

In de met zorg vormgegeven verhalen over Parker toont Cooke niet alleen dat hij een uitstekend kunstenaar is die de vroege jaren 1960 uitstekend kan oproepen. Ook door de enscenering van de beelden, de variaties in het perspectief en de functionele afwisseling van stijlen laat Cooke met zijn 'doorleefde' versie van de *Parker*-verhalen zien dat hij een begenadigd striptekenaar is.

Gaat het in *De jager* vooral om wraak na verraad, in het tweede deel – *De Organisatie* – besluit Parker, inmiddels via plastische chirurgie van een nieuw gezicht voorzien, om na een nieuwe onaangename confrontatie met het misdaadsynsicaat volop in de aanval te gaan door op een inventieve manier diverse (semi-)illegale ondernemingen van de organisatie te beroven.

Cooke heeft voorlopig getekend voor vier verhalen uit de *Parker*-serie. Deel 3 – *The Score* – is inmiddels in het Engels uitgegeven en het laatste deel, *Slayground*, is in voorbereiding. DR

Parker 1: De jager
Parker 2: De Organisatie

Stark & Cooke
Blloan 2011/2012
ISBN 978-90-6334-857-1 (deel 1)
ISBN 978-90-6334-956-1 (deel 2)
Prijs €19,95
144 pagina's (deel 1)
152 pagina's (deel 2)
Met steunkleur (sk)

De uitroeptekens staan voor de volgende waardeoordelen:

!!!!! grote klasse!
!!!! kopen!
!!! middenmoot
!! mwâh
! kastvulling
... door 't putje

PETER DE WIT

SIGMUND

tweeëntwintigste sessie

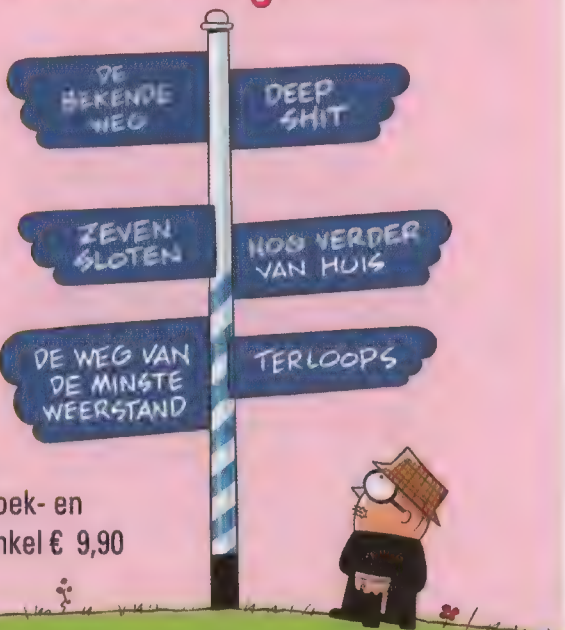

In de boek- en stripwinkel € 9,90

www.deharmonie.nl

PETER'S ZEURKALENDER 2013

Peter's Zeurkalender 2013.
Niet zeuren, maar blijven scheuren!
In de boekhandel € 14,90

www.deharmonie.nl

De beste tekeningen over de teloorgang van de cultuur

NU TWEEDE DRUK!

ng zoekt Beschaving zoekt Beschaving
isor sponsor spons
/erway Stefan Verway Stefan Ve

In de boekhandel € 19,50

www.deharmonie.nl

Kenjezelf Kit. Boek
met tarotkaartenset
van Jeroen de Leijer
In de boekhandel € 24,90

www.deharmonie.nl

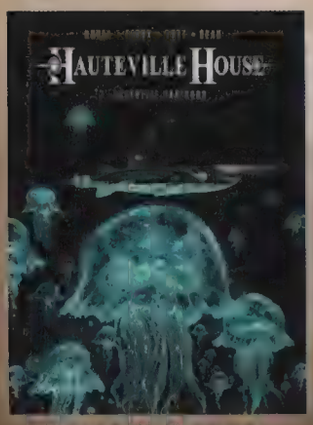

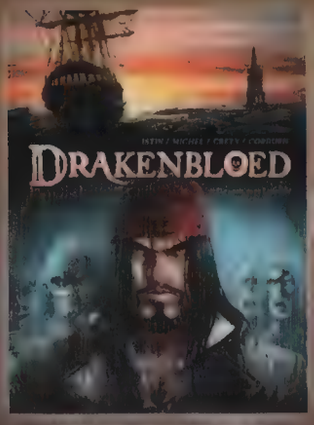

ISBN 978-90-5885-707-1

ISBN 978-90-5885-801-6

ISBN 978-90-5885-816-0

LIEVE KERSTMAN...

WWW.SILVESTERSTRIPS.NL

SILVESTER

→ AGENDA

AANVULLINGEN? VERTEL HET ONS! STUUR NIEUWS OVER BEURZEN, TENTOONSTELLINGEN OF ANDERE INTERESSANTE STRIPEVENEMENTEN AAN **AGENDA@STRIPSCHRIFT.NL** OF NAAR **POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.**

- **t/m 13 januari 2013** *Expo 'Go jaar Donald Duck weekblad', Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 71, Groningen, info: www.stripmuseum.nl*
- **t/m 13 januari 2013** *Expo 'Theo Caneschi', Silvester, Kleine Houtstraat 11a, Haarlem, info: www.silvesterstrips.nl*
- **t/m 31 januari 2013** *Expo 'Marten Toonder – Een dubbel denkraam', Letterkundig Museum, Prins Willem-Alexanderhof 5, 's-Gravenhage, info: www.letterkundigmuseum.nl*
- **t/m 3 februari 2013** *Expo 'Pioneers of US Comics', Het Huis van het Beeldverhaal, Keizerinlaan 1, Brussel, België, info: www.jije.org*
- **t/m 3 februari 2013** *Expo 'Les Petites Gens – Campi en Zabus', Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*
- **t/m 24 februari 2013** *Expo 'CarTOENs – Vijftig momenten uit de geschiedenis van Bergen op Zoom', Het Markiezenhof, Steenbergsestraat 8, Bergen op Zoom, info: www.markiezenhof.nl*
- **t/m 26 februari 2013** *Expo 'François Walthéry – 50 jaar stripverhalen', Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*
- **t/m 28 februari 2013** *Expo 'De Kiekeboes in Turnhout', Nationaal Museum van de Speelkaart, Druivenstraat 18, Turnhout, België, info: www.speelkaartenmuseum.be*
- **t/m 8 april 2013** *Expo '10 jaar Ecritures', Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*
- **24 februari 2013** *16e Leuvense Strip (en dvd)beurs, Zaal Redingenhof, Redingenstraat 90, Leuven, België, info: (+32)(0)16-236597*
- **24 februari 2013** *Stripbeurs Nijdrop Opwijk, Kloosterstraat 9, Opwijk, België, info: www.nijdrop.be*
- **9 t/m 10 maart 2013** *De Stripdagen, Evenementenhal Gorinchem, Franklinweg 2, Gorinchem, info: www.destripdagen.nl*
- **16 t/m 17 maart 2013** *25e Wilrijkse Stripdagen, Gemeenschapscentrum Valaarhof, Letterkundestraat 135, Wilrijk, België, info: www.vlaamsstripcentrum.nl*
- **1 t/m 2 juni 2013** *De StripBazaar, De Bazaar, Montageweg 35, Beverwijk, info: www.debazaar.nl/destripbazaar*
- **24 t/m 25 augustus 2013** *28e Brabants Stripspektakel, Health & Sports Club Valkencourt, Heerkensdreef 15, Valkenswaard, info: www.brabantsstripspektakel.nl*
- **21 t/m 22 september 2013** *De StripBazaar, De Bazaar, Montageweg 35, Beverwijk, info: www.debazaar.nl/destripbazaar*
- **19 t/m 20 oktober 2013** *FACTS 2013, Flanders Expo, Maaltekouter 1, Gent, België, info: www.facts.be*
- **26 t/m 27 oktober 2013** *Stripfestival Breda, Chassé Theater, Claudius Prinsenlaan 8, Breda, info: www.stripfestivalbreda.nl*
- **14 t/m 15 december 2013** *Strip Turnhout, Cultureel Centrum De Warande, Warandestraat 42, Turnhout, België, info: www.stripturnhout.be*

Theo in Haarlem

Tot en met 13 januari 2013 is in de galerie van Stripwinkel Silvester in Haarlem een expositie met werk van de Italiaanse auteur Theo Caneschi te bezoeken. Caneschi, die zijn voornaam Theo als pseudoniem gebruikt, is in het Nederlandse taalgebied vooral bekend van de reeksen *De lemen troon* (op scenario van Nicolas Jarry en France Richemond) en *De verschrikkelijk paus* (Alejandro Jodorowsky). Dat hij reeksen met deze historische achtergronden tekent, is niet toevallig. De in 1973 in Vinci, Toscane geboren tekenaar, ontving tekenlessen aan de International School of Comics en kwam daarna in 1998 in dienst bij de tekenstudio Inklink in Florence. Daar maakte hij veel historische illustraties en reconstructietekeningen voor Italiaanse en Europese musea. Nadat uitgever Delcourt hem in 2000 vroeg de tekeningen te willen maken voor *De lemen troon*, opende zich een deur naar de Franco-Belgische stripwereld. Het was voor hem een ideale situatie waarin hij zijn passie voor strips kon combineren met de voorliefde voor historische illustraties. In 2009 leidde dit pad tot samenwerking met Jodorowsky in een epos over paus Julius II, bijgenaamd de verschrikkelijke paus. Jodorowsky had een ander historisch epos *(Borgia)* met Milo Manara nog niet afgerond of hij zocht een andere tekenaar voor deze nieuwe pausreeks. Theo moest daarvoor wel zijn tekenstijl aanpassen en ook het tekenen van het veelvuldig gebruikte onderwerp homoseksualiteit was voor hem nieuw. De ruimte in de lay-out die Jodorowsky hem liet, stelde hem in staat grote scènes en overzichtstekeningen te maken. Hij liet zich daarbij, net als in zijn studietijd en eerste periode van werk, graag inspireren door de grote Italiaanse schilders Michelangelo, Raphael, Caravaggio en Titiaan: veel licht en veel kleuren. Ook de anatomie werd voor *De verschrikkelijke paus* nog eens grondig bestudeerd.

Recent verscheen van *De lemen troon* een vijfde deel. *De verschrikkelijke paus* gaat volgens Jodorowsky toch drie – en niet zoals aanvankelijk de bedoeling was – twee albums beslaan. Het houdt Theo voorlopig nog even van de straat. TdK

Meer info: zie agenda

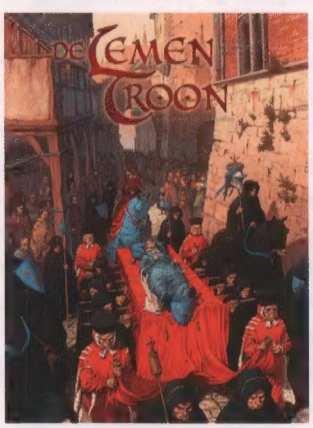

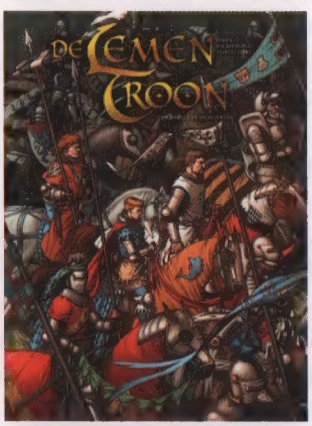

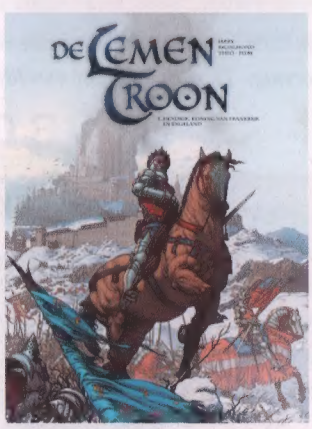

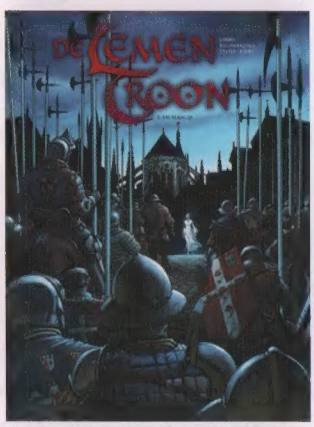

[SERVICE SPREAD]

→ HET VAK

DEZE RUBRIEK IS BESTEMD VOOR MUTATIES IN HET ROERIGE STRIPWERELDJE, ALSMEDE VOOR MELDINGEN VAN OVERLIJDEN. FUNCTIEWIJZIGINGEN, WISSELINGEN VAN UITGEVER OF DISTRIBUTEUR, VERHUIZINGEN... HIER LEEST U ER ALLES OVER. STUUR MUTATIES AAN **HETVAK@STRIPSCHRIFT.NL** OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.

> WAARHEEN?

De strip *Billy Bob* van de Vlaming **Nix** (Marnix Verduyn) is genomineerd op het stripfestival van Angoulême in de categorie stripboeken voor de jeugd. Nix' werk valt klaarblijkelijk in de smaak bij de Franstaligen want eerder al werd tot drie keer toe een *Kinky & Cosy*-strip genomineerd. Billy Bob neemt het op tegen ondermeer *Esteban* (in vertaling verschenen bij Dupuis) en *De Legendariërs* (Silvester).

Toen David zijn stem verloor van **Judith Vanistendael** heeft het geschopt tot de shortlist van vijf nominaties die kans maakten op de Grand Prix de la Critique 2013 in Blois. Deze prijs wordt vergeven door het ACDB (Association des Critiques et journalistes de Bande Dessinée). Winnaar werd Emmanuel Guibert met *L'enfance d'Alan*, de opvolger van *De oorlog van Alan*. Het album volgt daarmee *Polina* van Bastien Vivès op.

Martijn van Santen heeft met *Het ondernemersdilemma* de mede door *Stripschrift* gesponsorde Plastieken Plunk gewonnen. Deze prijs voor het beste korte stripverhaal wordt jaarlijks uitgereikt. De prijs bestaat uit een Plunk!-beeldje en een geldbedrag van €250. Mathias van den Berge en Bram Vaassen wonnen met *Ik ben beter alleen en een beetje verveeld* de publieksprijs; nog altijd goed voor €50.
Van Santen is de vijfde winnaar en volgt Pinda, Brecht Evens, Erwin Kho en Frederik van den Stock op.

Op 14 november werd de 32-jarige **Charlotte Gallimard** benoemd als nieuwe uitgeefdirecteur van Casterman. Zij is de dochter van Antoine Gallimard, de eigenaar van de gelijknamige literaire uitgeverij die eerder dit jaar de groep Flammarion overnam (waartoe de stripuitgevers Casterman en ook Fluide Glacial behoorden). Charlotte Gallimard volgt Louis Delas op.

De Zwitserse striptekenaar **Cosey** heeft op het Franse stripfestival in Blois dat eind november plaatsvond de Grand Boum – Ville de Blois gewonnen. Deze oeuvreprijs werd eerder aan Christian Lax, Jean-Pierre Gibrat en Emmauel Guibert uitgereikt. Het betekent ondermeer dat Cosey *(Jonathan, Peter Pan, De azuren boeddha)* in de editie van 2013 een expositie krijgt aangeboden; hij mag ook het affiche voor volgend jaar ontwerpen.

De Grand Prix RTL BD is op 27 november vergeven aan *Max Jacob*, het eerste deel van de reeks *Pablo* van schrijfster **Julie Birmant** en tekenaar **Clément Oubrerie** *(Aya uit Yopougon)*. De winnaar is gekozen uit een reeks van winnaars die RTL het afgelopen jaar iedere maand selecteerde. Tegenstander was ondermeer *Gringos Locos* van het duo Schwartz en Yann. Het tweede deel van de reeks over het leven van Pablo Picasso is inmiddels ook verschenen.

Op het tijdschriftengala Mercur is de oeuvreprijs Mercur d'Or/LOF-prijs voor publiekstijdschriften toegekend aan het jubilerende weekblad ***Donald Duck***. Hoofdredacteur Thom Roep meldde op het gala trots dat de Nederlandse *Donald Duck* ook een écht Nederlands product is en de hoogste oplage van alle Disney-bladen ter wereld heeft. Weekblad *Donald Duck* viert dit jaar haar zestigjarige jubileum.

Dit najaar is stripwinkel **Fantasia** verhuisd. De nieuwe, grotere winkel is te vinden aan de Buitenveldertstelaan 174 in Amsterdam. Het telefoonnummer is ongewijzigd en blijft 020-6427888.

De Stripvos 2012 is uitgereikt aan **Kurt Morissens**. Deze Vlaming heeft al verschillende posities bekleed binnen de stripwereld, waaronder eindredacteur van *Brabant Strip Magazine*, medewerker bij Strip Turnhout, hoofdredacteur bij *Paper* en medewerker bij stripinitiatieven zoals Stripeljee en *Stripelmagazine*.
De Stripvos wordt jaarlijks door de Stripgilde, de vereniging van Vlaamse stripauteurs, toebedeeld aan iemand die zich verdienstelijk heeft gemaakt binnen de stripwereld.

→ WINNEN

Bij uitgeverij Oog & Blik/Bezige Bij verscheen een gebundelde heruitgave (ruim 300 pagina's!) van *Niet zo, maar zo!* van Joost Swarte. In samenwerking met de uitgever geeft *Stripschrift* drie exemplaren weg aan inzenders van het juiste antwoord op de volgende vraag:

Wat is de naam van het tijdschrift dat Joost Swarte in 1971 startte?

Stuur het antwoord vóór 1 februari 2013 naar
Swarte-prijsvraag
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
of naar winnen@stripschrift.nl

Bij meer dan drie goede oplossingen zal er worden geloot. De winnaars maken we in een volgend nummer bekend. Maximaal één inzending per adres en discussiëren over de uitslag doen we natuurlijk niet.

ondermeer *Zap Comix* van Robert Crumb. Aldaar werd hij ook een van de oprichters van de United Cartoon Workers of America, een verenging met gelijkgestemden waar ook Art Spiegelman deel van uitmaakte. Van zijn werk is *Trashman* waarschijnlijk het meest bekend; bij Fantagraphic Books verscheen een bundeling over deze antiheld. In 1994 verscheen *My True Story*, een autobiografie. Andere grotere publicaties in zijn nadagen zijn de verstripping van William Lindsay Greshams roman *Nightmare Alley* en een geïllustreerde biografie over het leven van Ernesto 'Che' Guevara: *Che: A Graphic Biography*.
Rodriguez overleed op 72-jarige leeftijd aan de gevolgen van kanker.

Op 4 december overleed de Nederlandse animatiefilmer, kunstschilder en regisseur **Gerrit van Dijk**. Van Dijk werd aanvankelijk opgeleid tot huisschilder aan de technische school maar studeerde na een jaar verder aan de Academie voor Kunst en Architectuur in Tilburg. De geboren Brabander verhuisde zijn geliefde, Cilia van Lieshout (film - producente), achterna naar Haarlem in 1963.
Na een korte periode als tekenleraar besloot hij de kunstzinnige kant weer meer aandacht te geven en richtte hij met Piet Zwaanswijk het collectief X-65 op. Zijn echte succes kwam pas toen hij zich ging toeleggen op het maken van animatiefilms. Hij won er diverse prijzen mee waaronder twee keer een Gouden Beer in 1989 *(Pas à Deux)* en 1998 *(I move, so I am)* en een Gouden Kalf voor *A Good Turn Daily* uit 1984. Tussen 1984 en 2001 maakt hij voor *Haarlems Dagblad* dagelijks een cartoon wat hem na dit dienstverband een Gouden Olifant opleverde. Nog eervoller is de Orde van de Nederlandse Leeuw die hem in 1998 wordt opgespeld net als het verkrijgen van de Haarlemse erepenning in hetzelfde jaar. Gerrit van Dijk stierf één dag voor zijn verjaardag op 73-jarige leeftijd.
De animatiefilm *Pas à Deux* bevat onder andere beelden van verschillende stripfiguren en is volledig op You Tube te bewonderen.

➤ WAARVOOR?

Op 13 oktober overleed de Frans auteur **Georges Chaulet**. Deze van oorsprong jeugdboekenschrijver werd in de stripwereld vooral bekend door de verstripte verhalen over *De 4 helden*. François Craenhals maakte hierbij de tekeningen. Van de in totaal 44 verhalen zouden er in het Nederlands 23 in stripvorm bij uitgeverij Casterman verschijnen; de Franstalige versie liep wel gewoon door. Een ander schrijfsucces was *Fantômette*, over een gemaskerd meisje dat strijdt tegen de misdaad. Ook hiervan maakte Craenhals een stripversie, al verschenen er niet meer dan vier albums en bleef een vertaling achterwege. Chaulet werd 81 jaar.

Op 28 november overleed **Manuel 'Spain' Rodriguez**. Deze in Buffalo, New York geboren Amerikaan begon zijn grafische carrière bij de krant *The East Village Other* waar hij als snel gevraagd werd een aparte stripkrant te maken. Dit werd de *Zodiac Mindwarp*, later opgevolgd door *The Gothic Blimpworks*. Toen hij eind jaren 1960 naar San Francisco verhuisde, raakt hij in contact met menig undergroundtekenaar. Het leidde tot veel publicaties in

→ HARRY'S POSTZEGELHOEKJE

Yoko Tsuno is de veertig al ruim gepasseerd. De eerste schetsen van de Japanse elektrotechnisch ingenieur stammen uit 1968. Sindsdien heeft ze meer dan 25 avonturen beleefd. Haar schepper is Roger Leloup die het vak leerde van Jacques Martin en Hergé. Vandaar die bijna maniakale drang tot documentatie. Leloup doet er alles aan om zijn heldin en haar wereld geloofwaardig over te laten komen, zelfs als het verhaal draait om sciencefictionelementen die op de nuchtere lezer niet overtuigend overkomen. De heldin staat echter als een huis, al is het alleen maar omdat ze één van de eerste *power girls* was. Dat ze daarnaast als Japanse in westerse kringen verkeert, maakt haar alleen nog maar interessanter. HW

Land van herkomst: België
Jaar van uitgifte: 2009
Cataloguswaarde: €0,59

STRIPSCHRIFT COLOFON

JAARGANG 45 • NUMMER 7 (428) • JANUARI 2013

's Werelds oudste stripinformatieblad verschijnt 8 maal per jaar en wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie.

Redactie
Teus de Kruijf, Arco van Os, Rik Sanders

Medewerkers
Olav Beemer, Denis Bodart, Ruud Booms, Peter Breedveld, Marq van Broekhoven, Rob van Eijck, Frits van der Heide, Just de Leeuwe, Pamela Loeven, Michel van Merriënboer, Peter Moerenhout, Bert Post, Dik Rondeltap, Rik Spanjers, Irene Spijker, Erwin Suvaal, Fabien Vehlmann, Rudy Vrooman, Geert de Weyer, Harry Wibier

Aan Stripschrift is in 2011 de P. Hans Frankfurther-prijs voor bijzondere verdiensten toegekend.

Omslag
Bruno Gazzotti
© Gazzotti-Vehlmann
@Dupuis 2012

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
t 010-2201063
e redactie@stripschrift.nl
@Stripschrift
Stripschrift

Abonnementen
Een abonnement omvat 8 nummers en wordt daarna telkens stilzwijgend verlengd. Eventueel gemiste nummers zijn te bestellen via onze Back Issue Service.

Maak het juiste bedrag over op girorekening 9347590 ten name van Stichting Uitgeverij Stripstift te Rotterdam.
Nederland €49,00
België €52,00
Other countries €66,00
IBAN NL07 INGB 0009 3475 90
SWIFT/BIC INGBNL2A
Bedragen zijn inclusief 6% BTW
Opzeggingen schriftelijk richten aan de uitgever, uiterlijk twee nummers voor het aflopen van het abonnement.

Reprorecht
Het overnemen, maar ook het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie.

Materiaal
Ongevraagd toegestuurd materiaal wordt niet geretourneerd. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs.

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met de uitgever, of e-mailen naar adverteren@stripstift.nl

Druk
Printec Offset, Kassel, Duitsland

Uitgever/Distributie Nederland
Stichting Uitgeverij Stripstift
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
t 010-2201063
e uitgever@stripstift.nl
w www.stripstift.nl
KvK Rotterdam 24335843

Distributie België
Pinceel, Leuven

Stripschrift wordt uitgegeven in opdracht van Het Stripschap. Leden van Het Stripschap krijgen €1,25 korting op de abonnementsprijs.

ISSN 0165-845X

STRIP 2000

STRIPS MET HUMOR

Nieuwe uitgaven maart 2013

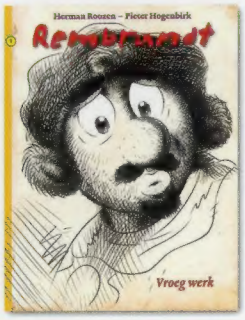

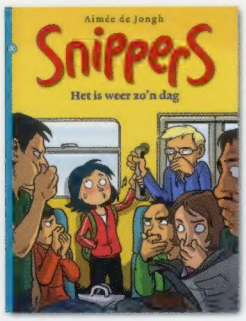

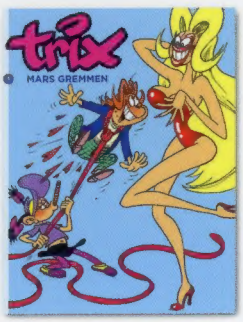

Swamp Thing 5 Duikt weer op!

Een must voor iedere liefhebber van absurde humor, die het Nederlands stripwezen een warm hart toedraagt. En je kunt er ook uitstekend de kachel mee aanmaken.

Zoals een bekend Chinees spreekwoord luidt: "Koop dit boek, we weten waar je kinderen naar school gaan".

www.strip2000.nl